

AFGANISTAN

JOHDATUS MAAHAN JA KULTTUURIIN

Anne Koivula, Timmy Trümpler (toim.)

SaferGlobe Finland on rauhan ja turvallisuuden tutkimusverkosto. Se tekee laaja-alaista ja käytännönläheistä tutkimusta turvallisuudesta, konfliktien ennaltaehkäisystä ja rauhanrakentamisesta.

Afganistan
Johdatus maahan ja kulttuuriin
Anne Koivula, Timmy Trümpler (toim.)

© 2012 SaferGlobe Finland, kaikki oikeudet pidätetään.
Siteerattaessa on lähteeksi mainittava kirjoittaja.

Kirjan julkaisuun on saatu tukea Suomen 1325-verkostolta.

Teosta voi tilata SaferGlobe Finlandista,
yhteystiedot löytyvät verkko-osoitteesta www.saferglobe.fi.

Kansi: Anne Koivula, Anssi Vaalio
Ulkoasu ja taitto: Anssi Vaalio
Koordinaatio: Jarmo Pykälä
Oikoluku: Raisa Aho
Kirjapaino: Markprint, Lahti 2012

ISBN 978-952-67549-4-9

441-042

SISÄLLYSLUETTELO

I Johdatus Afganistaniin

1. Esipuhe 8
2. Afganistan numeroina 10
3. Afganistanin historia vuoteen
2001 saakka 14
Timmy Trümpler
4. Afganistanin tapahtumia
vuosina 2001–2011 17
Timmy Trümpler

II Afganistanin yhteiskunta

5. Demokratiakehitys ja vaalit . . . 19
Tanja Viikki
6. Afganistanin konflikti 24
Timmy Trümpler
7. BONN II: virstanpylväs vuoden
2014 jälkeiseen Afganistaniin. . . . 28
Timmy Trümpler
8. Perhe, kylä ja klaani 29
Teuvo V Riikonen
9. Afganistanin naiset 32
Sari Kouvo

III Afganistanin talous

10. Afganistanin talouden
kulmakivet ja näkymät 35
Olli Ruohomäki
11. Afganistanin huumetalouden
juuret 38
Anne Koivula

IV Suomalaisena Afganistanissa

12. Suomi Afganistanissa 41
Jarmo Pykälä
13. Miten Afganistanin kulttuuri voi
avautua länsimaalaiselle 42
Harri Lammi
14. Kokemuksia Afganistanissa
vuosien varrella 48
Kaija Pasanen

Lähteet 54

Lisätietoa 59

1. ESIPUHE

Jarmo Pykälä

Suomi on jo toista kertaa mukana YK:n valtuuttamassa rauhanturvaoperaatiossa Afganistanissa. Tämä on suurimmalle osalle suomalaisista yllättävä tieto. Ennen nykyistä, vuonna 2002 alkanutta ISAF-operaatiota Suomi ja kenraalimajuri Rauli Helminen johtivat YK:n Afganistanin ja Pakistanin UNGOMAP-operaatiota vuosina 1988 ja 1989. Tällä hetkellä Afganistan on Suomen merkittävin kriisinhallinnan ja kehitysyhteistyön kohde. Todennäköisesti se pysyy sellaisena vielä pitkään.

Tieto on tärkeää, koska sen perusteella rakennamme käsityksemme kustakin maasta ja kulttuurista sekä siitä, millaisten ratkaisujen ajatteleminen siellä toimivan. Se mikä toimii Suomessa, ei välttämättä toimi samalla lailla Afganistanissa. Kerran eräs ulkomainen sotilaskouluttaja läksytti afgaanisotilasta joukon edessä. Läksytettävä menetti kunniansa, mikä on pahinta mitä afgaanille voi tapahtua. Hänen ainoa keinonsa kunniansa palauttamiseen oli ampua ulkomainen kouluttaja. Maan, sen olosuhteiden ja kulttuurin toiminnalle asettamien reunaehtojen tuntemus on sekä paikan päällä että Suomessa Afganistanin parissa toimiville ensiarvoisen tärkeää, jotta työn tuloksellisuus voitaisiin varmistaa. Perehdyttäminen on ensisijaisesti lähettävien organisaatioiden vastuulla, mutta niiden voimavarat ja asiantuntemus eivät aina tähän riitä. Sadoilla suomalaisilla on kokemusta Afganistanista, mutta tätä hiljaista tietoa ei ole aiemmin koottu kirjalliseen muotoon eikä yksien kansien väliin. Tätä kirjoittaessani sain puhelinsoiton suomalaiselta rouvalta, joka on ollut maassa töissä 27 vuotta. Hän on yksi niistä, jotka jakavat tässä teoksessa laajaa osaamistaan ja tietoaan.

Maan tapoja voi yrittää oppia erilaisten ”muista”- ja ”älä tee” –listojen tai puhtaan logiikan ja rationaalisen ajattelun kautta, mutta niiden avulla ei todennäköisesti pääse kovin pitkälle afgaanien mielenliikkeiden ymmärtämisessä. Harri Lammi kirjoittaakin: ”Afgaanit elävät vahvasti tarinoissa, runoissa, sananlaskuissa ja tapahtumien vaihtelevassa tulkinnassa.” Teoksen ote on pyritty pitämään kerronnallisena sen vuoksi, että kulttuuria opitaan ymmärtämään parhaiten todellisten tapahtumien ja niiden purkamisen kautta. Kulttuuri ei koskaan ole paikoillaan pysyvä ja kaiken kattava, vaan se on arkea, elämää ja vaihtelevia tilanteita. Teoksen tarkoituksena on antaa lähtökohdat toimia ja työskennellä Afganistanin parissa. Olemme halunneet pitää teoksen lyhyenä, jotta se olisi helppo lukea ja samalla kattaisi mahdollisimman monta keskeistä aihealuetta. Teoksen loppuun on koottu aihepiireittäin jaoteltu lista lähteistä, joiden avulla lukija voi hankkia vastauksia yksityiskohtaisempiin kysymyksiin.

Afganistan – Jobdatus maahan ja kulttuuriin on tarkoitettu kaikille niille, jotka käsittelevät työssään Afganistaniin liittyviä kysymyksiä: kehitysyhteistyön suunnittelijoille, järjestöjen kenttätyöntekijöille, sotilaille, siviilikriisinhallinnan tekijöille, virkamiehille, asiantuntijoille ja neuvonantajille. Uskomme sen olevan hyödyksi myös suomalaiselle medialle ja päättäjille sekä uutisia lukeville suomalaisille. Kirjan päätavoite on antaa viitekehys Afganistanin ymmärtämiselle sekä jakaa suomalaisille kertynyttä hiljaista tietoa ja siten edistää rauhanrakentamista ja jälleenrakennusta maassa.

2. AFGANISTAN NUMEROINA

Valtiomuoto:	Islamilainen tasavalta
Pääkaupunki:	Kabul
Pinta-ala:	647 500 km ² (melkein kaksi kertaa Suomen kokoinen)
Rajanaapurit:	Turkmenistan, Uzbekistan, Tadžikistan, Kiina, Pakistan ja Iran
Presidentti:	Hamid Karzai (2004–)
Väkiluku:	29 121 286 (2010) Tarkkaa väkilukua on vaikea arvioida, sillä viimeinen väestönlaskenta tehtiin vuonna 1979. Väestöstä n. 57 % on alle 18-vuotiaita.
Väestötiheys:	43/km ²
Itsenäistyminen:	19.8.1919 Ison-Britannian ulkopoliittisesta kontrollista.
Viralliset kielet:	Dari (Afganistanin persia) 54 % ja paštu (afgaani) 35 %. Lisäksi noin 30 muuta kieltä.
Uskonto:	99 % muslimeja (joista n. 88 % sunnalaisia ja n. 11 % šiialaisia). Lisäksi n. 1 % muita uskontoja.
Valuutta:	1 afgani joka jakaantuu 100 puliin (AFN).
Elinkeino- rakenne:	palvelut 43 %, maatalous 31 % ja teollisuus 26 % BKT:stä.

BKT:	\$14,483 miljardia (vertaa Suomen \$237,989 miljardiin) (2009).
HDI (Human Development Index):	0,349 (hyvin matala, sija 158., vertaa Suomen sijaan 16.).
Lukutaitoisuus:	miehet (yli 15-vuotiaat) 53 % ja naiset (yli 15-vuotiaat) 6 % (UNICEF, 2000).
Odotettu elinikä:	miehet 44 vuotta ja naiset 45 vuotta. (Suomen vastaavat luvut ovat 76 vuotta ja 82 vuotta).
Lapsikuolleisuus:	199/1000 elävänä syntynyttä alle 5-vuotiasta (2009).
Ilmasto:	Keskikuiva-kuiva. Talvet kylmiä (öisin jopa -15 C) ja kesät kuumia (usein +40C).
Luonnonolot:	Maasto pääosin vuoristoista; maan pinta-alasta noin puolet vähintään kahden kilometrin korkeudessa. Maanjäristysaluetta.
Aikavyöhyke:	UTC (Coordinated Universal Time) +4:30. Aikaero Suomeen: kesäisin +1,5h ja talvisin +2,5h.
Kansainvälinen suuntanumero:	+93
Liikenne:	Oikeanpuoleinen
Sähkö:	220V/ 50 Hz
Lyhenne:	AF
Maatunnus:	AFG (ajoneuvot) ja YA (lentokoneet)
Internet- maakoodi:	.af

Afganistanin kartta. Lähde: YK:n kartografinen osasto.

3. AFGANISTANIN HISTORIA VUOTEEN 2001 SAAKKA

Timmy Trümpler

Suurvaltojen puristuksesta riippuvuuteen ulkomaisesta avusta

Modernin Afganistanin voidaan katsoa syntyneen 1880–1890 -luvulla. Tuolloin Iso-Britannia ja Venäjä solmivat joukon rajasopimuksia, joiden seurauksena maiden välille luotiin puolueeton, mutta ulkopoliittisesti Iso-Britanniasta riippuvainen Afganistan. Samoihin aikoihin emiiri Abdur Rahman Khan rakensi alueelle yhtenäistä keskusvaltaa.

Afganistan irrottautui Iso-Britannian vaikutusvallasta lyhyen sodan aikana vuonna 1919. Tämän ulkopoliittisen menestyksen jälkeen kuningas Amanullah yritti modernisoida maata 1920-luvulla. Maaseudun väestö näki kuitenkin modernisoinnin vaarana elämäntavalleen. Sivistyneistö puolestaan oli liian vähäinen kannattelemaan muutosta. Vastarinnasta nousi sisällissota, joka aiheutti Amanullahin syrjäyttämisen.

Kuningas Shahir Shahin (1933–1973) aikana Afganistan koki pitkän suhteellisen vakaan ja kukoistavan aikakauden. Maassa toteutettiin 1950- ja 1960 -luvuilla taloudellisia ja poliittisia reformeja. Infrastruktuuria uudistettiin ulkomaiden avustuksella. Saksalaiset ja amerikkalaiset rakensivat teitä, kouluja, voimalaitoksia ja tehtaita, Neuvostoliitto tarjosi sotilasneuvonantajia. Pohja riippuvuudelle ulkomaisesta avusta syntyi jo tuolloin.

Ajautuminen sisällissotaan

Rakenteelliset ongelmat kuten korruptio ja klientilismi sekä hallinnon kyvyttömyys reagoida vuosien 1969–1971 nälänhätään johtivat lopulta levottomuuksiin ja kuninkaan syrjäyttämiseen vuonna 1973. Vallankaappauksen tehnyt kuninkaan sukulainen prinssi Da'ud kohtasi refor-

miyryksissään maaseudun ja perinteisen ylimystön vastarinnan. Prinssi ajautui riitoihin myös häntä tukeneiden kommunistien kanssa, jotka kaappasivat vallan vuonna 1978. Tämän niin kutsutun Saur-vallankumouksen seurauksena maa ajautui uskonnollisten voimien ja kommunistien väliseen sisällissotaan. Lopulta Neuvostoliitto miehitti kaaokseen suistumassa olevan Afganistanin vuonna 1979.

Miehitys nostatti afgaanien keskuudessa *jihadin*, uskonsodan. *Mujahedineiksi* kutsutuilta vastarintataistelijoilta puuttui kuitenkin yhteinen näkemys tulevaisuudesta, ja eri ryhmittymät kävivät samalla myös keskinäisiä valtakamppailuja. Yhdysvallat, Kiina ja Pakistan tukivat vastarintaa aseellisesti ja rahallisesti. Vuoden 1988 Geneven Afganistan-sopimuksessa päätettiin, etteivät ulkopuoliset voimat puutu enää Afganistanin sisäisiin asioihin. Neuvostoliitto vetäytyi maasta vuonna 1989. Sen tukema Najibullahin johtama hallitus kukistui lopulta vuonna 1992, mitä seuranneissa vuosia kestäneissä taisteluissa maa hajosi useisiin paikallisten komentajien hallitsemiin pienempiin osiin.

Vuonna 1994 alkoi koraanikouluissa – *madrassoissa* – alkunsa saanut talebanliike saada sotilaallista jalansijaa. Vuoteen 1996 mennessä liike hallitsi suurta osaa maata. Se oli saavuttanut afgaanien hyväksynnän ajamallaan tiukalla kurilla, joka vähensi maantierosvousta ja taistelua draamaattisesti. Islamilaista *šaria*-lakia liike tulkitsi tiukasti yhdistäen sen perinteiseen pataanien elämäntapaan ja kunniakäsitykseen, *pukhtunwaliin*. Seurauksena oli tiukka lainsäädäntö, joka hääti naiset töistä ja kouluista sekä kielsi esimerkiksi musiikin ja television.

Talebanin valtaannousun jälkeen jäljelle jääneet sotaherrat muodostivat vuonna 1998 keskenään Pohjoisen liiton, joka jatkoi taistelua talebania vastaan aivan pohjoisimmasta Afganistanista käsin.

Vaikeuksia rauhantiellä

Lokakuussa 2001 talebanin tarjoama turvapaikka Al-Qaidan terroristeille ja syyskuun 11. päivän terrori-iskut johtivat Yhdysvaltojen sotilasoperaa-

tioon talebanhallinnon kukistamiseksi. Talebanhallinto luhistuikin nopeasti Yhdysvaltojen ja Pohjoisen liiton hyökkäysten voimasta. Tämän jälkeen Afganistanin tulevaisuuden suuntaviivoista päätettiin marraskuussa 2001 Saksassa Bonnissa käydyissä neuvotteluissa. Tavoitteisiin kuuluvat esimerkiksi demokraattinen vaalijärjestelmä ja parlamentti. Bonnin kokouksessa pataanit olivat kuitenkin aliedustettuina ja talebanliike puuttui kokonaan. Nämä seikat ovat vaikuttaneet negatiivisesti pyrkimykseen rakentaa rauhaa.

Afganistanin historiaa sävyttävät etenkin ristiriitaiset suhteet ulkovaltoihin, jotka toisaalta ovat tarjonneet taloudellista tukea ja vakautta sisäisten valtataisteluiden ja rakenteellisten ongelmien piinaamaan maahan, mutta samalla ovat vieneet päätäntävaltaa pois maasta kansainvälisen politiikan solmukohtiin kuten Moskovaan, Lontooseen, New Yorkiin ja Washingtoniin. Taistelu keskusvallan vakiinnuttamisen ja rakenteellisten uudistusten sekä perinteisen elämäntavan ja vakiintuneiden heimokulttuurin valtarakenteiden välillä on nähtävissä punaisena lankana maan sisäisessä kehityksessä.

4. AFGANISTANIN TAPAHTUMIA VUOSINA 2001–2011 [FAKTA]

Timmy Trümpler

7.10.2001 Yhdysvaltojen asevoimien operaatio Enduring Freedom Afganistanin talebanhallintoa vastaan alkaa.

12.–13.11.2001 Pohjoinen liitto valloittaa Kabulin.

27.11.–5.12.2001 Bonnin ensimmäinen Afganistan-konferenssi.

22.12.2001 Afganistaniin asetetaan presidentti Hamid Karzain johtama väliaikaishallitus.

10.1.2002 Suomen eduskunta päättää enintään 50 rauhanturvaajan lähettamisestä ISAF-operaatioon Afganistaniin. Määrä kasvaa vuosien varrella enimmillään kahdensadan tuntumaan.

11.–19.6.2002 Karzain presidenttisyys vahvistetaan *Emergency Loya Jirgassa*.

15.1.2003 UNODC varoittaa raportissaan Afganistanin kasvavan huumeongelman kansainvälisistä seurauksista.

14.12.2003–5.1.2004 *Constitutional Loya Jirga* päättää Afganistanin perustuslaista.

26.1.2004 Afganistanin islamilaisen tasavallan uusi perustuslaki julistetaan.

9.10.2004 Hamid Karzai valitaan vaipaissa vaaleissa presidentiksi viisivuotiskaudelle.

18.9.2005 Parlamenttivaalit.

2006 Turvallisuustilanteen heikentyminen kiihtyy: kansainvälisten joukkojen ja talebantaistelijoiden yhteenottojen määrä kasvaa.

17.6.2007 Alkaa EUPOL-poliisiopeeraatio, johon Suomikin osallistuu. Operaatio kouluttaa sisäministeriön virkamiehiä, poliiseja, rikostutkijoita ja rajavartijoita.

2008 Vuoden mittaan tapahtuu useita korkean profiilin terrori-iskuja, joissa kuolee kymmeniä ihmisiä.

»

2009 Maaliskuussa Yhdysvallat ilmoittaa joukkojensa vahvistamisesta Afganistanissa ja uudesta strategiasta, jossa Afganistanin ongelmien ratkaisemiseen yritetään saada naapurimaat aktiivisesti mukaan.

2009 Vuoden ensimmäisen puoliskon aikana kansainvälisten joukkojen määrä ylittää 100 000 sotilasta.

20.8.2009 Afganistanin presidentinvaalien ensimmäinen kierros. Vaalitunnelmia varjostavat paikalliset väkivaltaisuudet ja syytökset vaalivilpistä.

7.11.2009 Hamid Karzai julistetaan presidentiksi vastaehdokas Abdullah Abdullahin luovuttua vaalikamppailusta ennen vaalien toista kierrosta.

28.1.2010 Lontoon suuressa Afganistan-konferenssissa asetetaan tavoitteita turvallisuusvastuun siirtämisestä afgaaneille itselleen ja Karzai ilmoittaa valmiudestaan neuvotella talebanien kanssa.

14.2.2010 ISAF-joukkojen ja Afganistanin armeijan yhteinen suuroperaatio *Moshtarak* Etelä-Afganistanissa käynnistetään.

18.9.2010 Parlamenttivaaleja varjostavat väkivalta ja alhainen äänestysprosentti.

26.1.2011 Afganistanin uusi parlamentti kokoontuu ensimmäisen kerran kuukausia myöhässä vaalivilpimpiä vuoksi.

2.5.2011 Yhdysvaltain armeijan erikoisjoukot surmaavat al-Qaida -johtajan Osama bin Ladenin Pakistanissa.

22.6.2011 Yhdysvallat ilmoittaa joukkojensa vetäytymisen Afganistanista alkavan jo vuonna 2011.

2011 Heinäkuussa turvallisuusvastuu siirtyy afgaaneille seitsemällä eri alueella.

12.7.2011 Hamid Karzain velipuoli surmataan.

20.9.2011 Afganistanin rauhanneuvoston johtaja, entinen presidentti Burhanuddin Rabbani, surmataan pommi-iskussa.

5.12.2011 Bonnissa järjestetään suuri Afganistan-konferenssi, jossa päätetään maan tulevaisuuden suuntaviivoista ulkomaisten joukkojen lähdön jälkeen vuonna 2014.

5. DEMOKRATIAKEHITYS JA VAALIT

Tanja Viikki

Tämä artikkeli käsittelee Afganistanin poliittista jälleenrakennusta sen jälkeen, kun Yhdysvaltain johtama sotilasliittouma kaatoi Afganistanin talebanhallinnon marraskuussa vuonna 2001. Afganistanin saattamisessa maailman demokratioiden joukkoon ei vitkasteltu. Jo ennen vuoden 2001 loppua Saksan Bonnissa järjestettiin kansainvälinen konferenssi, jossa määriteltiin Afganistanin poliittisen jälleenrakennusprosessin aikataulu (nk. Bonnin sopimus) sekä nimitettiin väliaikaishallitus, jonka puhemieheksi valittiin Hamid Karzai. Kesäkuussa 2002 järjestettiin Bonnin sopimuksen suuntaviivoja noudattaen ensimmäinen *loya jirga*¹ (*Emergency Loya Jirga*)-kokous. Siinä Afganistanille nimitettiin siirtymäkauden hallitus ja siirtymäkauden presidentiksi valittiin Hamid Karzai. Seuraava kehitysvaihe oli perustuslakiprosessi, joka huipentui uudesta perustuslaista päättävään toiseen *loya jirgaan* (*Constitutional Loya Jirga*) vuoden 2003 lopulla.

Vaalijärjestelmän pääpiirteet

Lokakuussa 2004, noin kolme vuotta talebanhallinnon kaatumisen jälkeen, Afganistanissa järjestettiin uuden perustuslain mukaisesti ensimmäiset presidentinvaalit. Hamid Karzai jatkoi presidenttinä. Parlamentti- ja aluevaalit seurasivat syyskuussa 2005. Ne voidaan nähdä myös vuonna 2002 alkaneen Bonnin prosessin päätepisteenä. Afganistanin parlamentti koostuu perustuslain mukaan alahuoneesta, *Wolesi Jirga*, ja

---

1) ”Suuri neuvosto”, erityisesti Afganistanin ja Pakistanin Pataanien traditioon kuuluva vuosisatoja vanha perinteinen tapaaminen, jossa kokoonnutaan tekemään suuria päätöksiä tai ratkaisemaan heimoja koskevia sisäisiä ja ulkoisia ongelmia.

ylähuoneesta, *Mesbrano Jirga*. *Wolesi Jirga* koostuu enintään 250 paikasta, joista 64 on varattu naisille (vähintään kaksi naista provinssia kohti) ja 10 *kuchi*-paimentolaisten edustajille. *Wolesi Jirgaan* valitaan edustajat suorilla vaaleilla. *Mesbrano Jirgan* noin sadasta paikasta osan nimittää presidentti ja osasta tulisi äänestää alue- ja kunnanvaltuustoissa². Vaalikierto sekä presidentin- että parlamenttivaaleissa on viisi vuotta ja aluevaltuustoissa (Provincial Council) neljä vuotta. Edelliset presidentin- ja aluevaalit järjestettiin elokuussa 2009 ja parlamenttivaalit syyskuussa 2010.

Demokratian todellisuus Afganistanissa

Jos tarkastellaan Afganistanin vaaleja pelkästään tilastolliselta kannalta, saattaa näyttää siltä, että Afganistan on saavuttanut jo yllättävän paljon demokratian tiellä ja että maan kansainväliset tukijat ovat auttaneet tätä sotien kyllästyttämää maata eteenpäin huimalla vauhdilla. Demokratia ei kuitenkaan toimi tällä tavoin. On käynyt selväksi, että sitä ei voi pitää vientituotteena.

Ennen kaikkea historiallisista seikoista johtuen kansainväliset tukijat omaksuivat jälleenrakennusprosessin alkuaajoista lähtien periaatteen, että Afganistanin pitää itse päättää omista asioistaan ja olla prosessissa ”kuljettajan paikalla”. Puhuttiin paikallisesta omistajuudesta ja ”light foot print” -periaatteesta. Tämä toimintatapa hyväksyttiin laajasti kansainvälisten toimijoiden kesken tärkeänä johtajatuksena. Periaatetta on käytännössä kuitenkin usein tulkittu siten, että kaikenlainen poliittinen ohjailu ja painostus taustalla ja näkymättömissä on sallittua. Toisaalta siihen vedoten on myös pakoiltu vastuuta esimerkiksi siitä, mitä vaalien taustalla on oikeasti tapahtunut ja käännetty selkä väärinkäytöksiltä.

Miten Afganistanin tähän mennessä läpikäytyjä vaaleja sitten voisi yleisesti kuvailla? Vaaleja ovat leimanneet ainakin pieni äänestysprosentti, epätäydelliset äänestäjälisät, vaalivilppi, äänestäjien lahjominen,

---

2) Kunnanvaltuustot, District Council, eivät ole vielä toiminnassa ja perustuslain mukaisia district-tason vaaleja ei ole vielä Afganistanissa järjestetty.

äänestäjien uhkaaminen, huonontunut turvallisuustilanne aina vuoden 2004 presidentinvaaleista alkaen – ja kansainvälisen yhteisön hiljaisuus tai hiljainen hyväksyntä tapahtuneille väärinkäytöksille. Tärkein päämäärä on näyttänyt olevan se, että vaalit ohitetaan kunnialla ja että poliittinen elämä jatkuu jokseenkin lineaarisena. Tietyllä tapaa tämä on ollut perusteltuakin, koska ennen kaikkea on yritetty välttää Afganistanin ajautuminen uuteen sisäpoliittiseen kaaokseen. Talebanin ja muiden kapinallisten vahvistumisessa sekä turvallisuustilanteen dramaattisessa heikkenemisessä on ollut jo tarpeeksi tekemistä.

Sotaherrat Afganistanin politiikassa

Yksi suurimmista presidentti Karzain ja hänen kansainvälisten tukijoidensa alkuaikojen virheistä on kuitenkin ollut selän kääntäminen kansalle ja sylin avaaminen entisille sotaherroille. Bonnissa nimitetty ja ensimmäisessä *loya jirgassa* vahvistettu väliaikaishallitus koostui suurelta osalta entisistä *mujabedin*-komentajista ja alueellisista johtajista. Hallituksen muodostivat toisin sanoen ne, jotka taistelivat Yhdysvaltain johtaman koalition rinnalla talebaneja vastaan. Ensimmäisissä parlamenttivaaleissa vuonna 2005 parlamenttiin valittiin tunnettuja entisiä komentajia. Monet heistä säilyttivät paikkansa vuoden 2010 vaaleissa. Jotkut entisistä sotaherroista toimivat maaherroina tai muuten korkeilla paikoilla Karzain hallinnossa. Esimerkiksi Karzain varapresidentti Muhammad Qasim Fahim on legendaarisen tadžikki-komentajan Ahmad Shah Masoudin entinen sotilas Panshirin laaksosta. Toinen varapresidentti Abdul Karim Khalili oli tunnettu hazara-johtaja yhdessä hazaroiden tärkeimmistä sotilaallisista ja poliittisista toimijoista, nykyään poliittisena puolueena tunnetussa organisaatiossa *Hezb-e Wabdat (Khalili)*. Monet entisistä sotaherroista voitaisiin tuomita sotarikoksista ja useat ovat kietoutuneet Afganistania riivaavaan huume-kauppaan, muuhun järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja korruptioon.

Yksi harvoista, joka on uskaltanut julkisesti puhua Afganistanin sotaherroja vastaan, on entinen naiskansanedustaja Malalai Joya. Hän teki

niin ensimmäisen kerran jo vuoden 2003 *loya jirgassa*, jossa päätettiin uudesta perustuslaista. Vuonna 2007 hän sanoi parlamentin istunnossa: ”On olemassa kahdenlaisia *mujabedin*-taistelijoita, niitä, jotka taistelivat itsenäisyyden puolesta ja joita kunnioitan, ja sitten niitä jotka tuhosivat maan ja tappoivat 60 000 ihmistä.” Tämän lausunnon jälkeen Joyan kansanedustajakollegat äänestivät voitokkaasti hänen erottamisestaan. Joya ei ollut ehdolla vuoden 2010 parlamenttivaaleissa. Hänet on yritetty tappaa monta kertaa.

Erityisesti syyskuun 2010 parlamenttivaalit ja niiden kesään 2011 asti kestäneet epämääräiset jälkiselvittelyt kertovat demokratian tilasta Afganistanissa. Kuten Martine van Bijlert kirjoittaa: ”Vaalien jälkipuinti kuvaa sitä, kuinka poliittisen systeemin kehittymättömyys jättää riidanalaiset prosessit avoimeksi poliittiselle painostukselle, manipulaatiolle ja improvisaatiolle ja sitä erityistä ongelmaa, että Afganistanin poliittisella järjestelmällä ei ole painopistettä, ja vastuullisia viranomaisia on vaikea määrittellä. Afganistanissa ei ole sellaista tahoja, jota kunnioitetaan ja jonka viimeiseen sanaan luotetaan.” Van Bijlert mainitsee myös, että kansainvälisten toimijoiden uskottavuus ja vaikutusvalta ovat viime vuosina entisestään heikentyneet.

Kansalaisten osallistuminen

Afganistanissa on luotu demokratian kehyksiä, mutta siviilit, kansalaiset, on unohdettu prosessista. Tähän mennessä poliittinen kehitys on hyödyttänyt ja vahvistanut lähinnä niitä, jotka ovat ennenkin olleet vallassa. Tilaa aktiiviseen vaihtoehtoiseen poliittiseen toimintaan ja avoimuuteen ei ole auennut. Kansa on suurin demokratian ja rauhan kannattaja ja tukija Afganistanissa, mutta sen tärkeyttä ovat väheksyneet sekä keskushallinto että kansainvälinen yhteisö. Korruptio, sen salliminen sekä hallinnon virkamiesten ja joidenkin kansanedustajien rikolliskytkökset ovat niin ikään omiaan syömään kansan uskoa hallintoon. Virkamiesten lojaalisuus omalle keskushallinnolle on erityisesti paikallistasolla heikkoa.

Lojaalisuus perustuu siihen, miltä taholta saadaan eniten hyötyä. Paikallisen omistajuuden ei pitäisi tarkoittaa sitä, että pienellä eliitillä vallan huipulla on oikeus kasvattaa omaa omaisuuttaan ja valtaansa. Omistajuus tulisi nähdä nimenomaan kansan oikeutena päättää oman tulevaisuutensa suunnasta ja päästä vaikuttamaan siihen.

Zaki Laidi kirjoittaa, että demokratialla on kaksi eri ulottuvuutta. Nämä ovat demokratia toimintana (pelin säännöt) ja demokratia kulttuurina (elämän säännöt). Laidin tulkinta sopii hyvin Afganistanin tilanteeseen. Demokratian tuottaminen ulkoapäin – esimerkiksi luomalla perustuslaki ja järjestämällä vaalit – luo ehkä pelille säännöt, muttei takaa demokratian kehittymistä kulttuurina. Todellisuudessa Afganistanin huono ja korruptoitunut hallinto lisää ihmisten turhautumista, pelkoa, epävarmuutta ja epäuskoa demokratiaan. Näin ei myöskään rakenneta vakaata pohjaa oikeusvaltioajattelun kehittymiselle.

Kun Bonnin sopimus oli saatettu päätökseen, Afganistanin seuraavien vuosien suuntaviivat muotoiltiin Lontoossa ja kirjoitettiin dokumenttiin nimeltä Afghanistan Compact (2006). Tämän ja siihen liittyvien muiden dokumenttien³ lähtökohtana on ollut jatkaa Bonnin pohjalta saavutettua kehitystä ja kiinnittää seuraavien vuosien aikana huomiota erityisesti seuraaviin sektoreihin: (1) turvallisuus, (2) hallinto, oikeusvaltio ja ihmisoikeudet sekä (3) taloudellinen ja sosiaalinen kehitys. Kaikki nämä ovat tärkeitä osa-alueita ja periaatteita toimivassa, oikeudenmukaisessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa. Keskeisenä päämääränä on ajatus ihmisten hyvinvoinnista. On kuitenkin kysyttävä, kuinka paljon todellista halua ja kapasiteettia Afganistanin tämän hetken valtaapitävillä on tehdä töitä näiden osa-alueiden eteen ja ennen kaikkea saavuttaa tuloksia. Entä mikä on kansainvälisten toimijoiden rooli tässä prosessissa?

---

3) Esimerkiksi kansallisen kehityssuunnitelman vuosille 2008–2013, Afghanistan National Development Strategy (ANDS).

6. AFGANISTANIN KONFLIKTI

Timmy Trümpler

Afganistanissa käytävä sota on osa 1970-luvun lopulta lähtien lähes yhtäjaksoisesti jatkunutta moniulotteista aseellista konfliktia. Sen taustalla ovat muun muassa yhteiskunnalliset jännitteet modernisaation ja perinteisen elämäntavan välillä, eri etnisten ryhmien välinen taistelu vallasta, taistelu ulkomaista vaikutusvaltaa vastaan, konfliktia ylläpitävä huume- ja sotatalous sekä vuosikymmenien saatossa itseään toistavaksi kehittynyt väkivallan kierre.

Tärkeimmät toimijat Afganistanissa

Presidentti Hamid Karzain ja Afganistanin hallituksen valta-aseman pohja ei ole vankka, sillä hallitus koetaan korruptoituneeksi ja sen legitimaatio on vaalivilppiepäilyjen vuoksi heikko. Sen tavoitteet vakiinnuttaa keskusvalta hallinnollisesti ja sotilaallisesti ovat vastakkain talebanliikkeen ja monien paikallisten sotaherrojen pyrkimysten kanssa.

ISAF-joukkojen (International Security Assistance Force) tarkoituksena on auttaa Afganistanin hallitusta vakauttamaan maan turvallisuustilanne ja luomaan maalle turvallisuusjoukot. Kokonaisuudessaan noin 130 000 miehen vahvuiset joukot koostuvat yhteensä 49 maan lähettämistä joukko-osastoista. Vuonna 2011 suurimmat erilliset osastot olivat lähettäneet USA (n. 90 000), Iso-Britannia (n. 9 500) ja Saksa (n. 5 000). ISAF-joukkojen vakava ongelma on se, että laajoissa osissa maata niillä ei ole paikallisen väestön luottamusta. ISAF-joukkojen lisäksi esimerkiksi Yhdysvalloilla ja Isolla-Britannialla on myös taistelujoukkoja Afganistanissa. Nämä pienemmät osastot ovat lähinnä vastuussa terro-

rismän vastaisesta sodasta (Operation Enduring Freedom) sekä osittain maan omien turvallisuusjoukkojen kouluttamisesta.

Sotaherroiksi kutsutaan kirjavaa joukkoa paikallisia mahtimiehiä. Kaikki heistä eivät kuitenkaan rikastuta itseään sodankäynnillä eivätkä edusta vastakohtaa valtiovallalle. Negatiivisesti väritynyttä sotaherra-termiä onkin kritisoitu. Jotkut sotaherrat saattavat olla paikallisesti vakauttavia toimijoita kun taas toiset perustavat vaurautensa huumealouteen. Mahtimiehillä saattaa olla suuri merkitys paikalliselle turvallisuusarkkitehtuurille.

Pääasiassa pataaneista koostuva talebanliike on merkittävin useista hallitusta ja kansainvälisiä joukkoja vastaan taistelevista ryhmittymistä. Sen taloudelliset voimavarat ovat suuret, sillä se saa huomattavan osan tuloistaan huumekaupasta. Vuoteen 2012 mennessä se ei ole ollut osa Afganistanin rauhanrakennusprosessia. Liikkeen tavoitteisiin kuuluu muun muassa sen näkemyksen mukaisen islamilaisen järjestyksen toteuttaminen Afganistanissa. Tammikuussa 2012 Yhdysvallat ja talebanliike yllättäen ilmoittivat, että taleban on avaamassa toimistoa Qatariin ja että osapuolet valmistelevat rauhanneuvotteluita. Hamid Karzai on antanut varovaisen hyväksynnän hankkeelle. Afganistanin hallituksen osallistuminen neuvotteluihin oli alkuvuodesta 2012 kuitenkin vielä epävarmaa, sillä talebanliike on ollut vastahakoinen neuvottelemaan hallituksen kanssa. Rauhanneuvotteluiden lopputulos on pitkälti riippuvainen siitä, onko liike valmis luopumaan väkivallasta ja ajamaan tavoitteitaan poliittisin keinoin.

Afganistanin kansallisarmeija (Afghan National Army, ANA) on kansainvälisten analyytikkojen mukaan vielä kehitysvaiheessa eikä kykene ottamaan täyttä vastuuta maan turvallisuudesta. Esimerkiksi armeijan varustusta, johtajuutta ja logistiikkaa pidetään vajavaisina. Armeijan vahvuus on sen saavuttama luottamus laajoissa väestöosissa.

Konfliktin viimeaikainen dynamiikka

Taleban on onnistunut vahvistamaan valtaansa jatkuvasti vuodesta 2006 alkaen. International Crisis Group analysoi toukokuussa 2011 seitsemää maakuntaa. Yhteensä 35:ssä piirikunnassa 62:sta operoi talebanin asettama varjokuvernööri, joka johti valtiovallalle rinnakkaista paikallishallintoa.

Eräänä merkinä hallituksen vastaisten voimien vahvistumisesta pidetään väkivallan lisääntymistä. Vuoden 2011 alku oli 50 prosenttia verisempi kuin edellinen vuosi, ja sen ennakoitaan olevan väkivaltaisinten vuodien 2001. Kasvaneeseen väkivaltaan liittyy myös vuonna 2008 alkanut sarja näyttäviä korkean profiilin iskuja kuten esimerkiksi Hamid Karzain veljen murha heinäkuussa 2011.

Yhdysvallat ja muut ISAF-joukkoja lähettäneet maat ovat viime vuosina hakeneet strategiaa, jolla vetää joukkonsa takaisin Afganistanista. USA:n presidentti Barack Obama ilmoitti kesäkuussa 2011 Yhdysvaltojen ensimmäisten joukkojen lähtevän maasta vuoden loppuun mennessä. Vastuun Afganistanin turvallisuudesta on määrä siirtyä maan omille turvallisuusjoukoille vuonna 2014.

Tulevaisuus

Joulukuussa 2011 Bonnissa Saksassa järjestettiin uusi Afganistan-konferenssi, jossa päätettiin vastuun siirtämisen ja Afganistanin lähitulevaisuuden suuntaviivoista. Yksi Bonnin kokouksen suurimmista ongelmista oli, että talebanliike jättäytyi pois kokouksesta.

Pyrkimys yksipuoliseen sotilaalliseen ratkaisuun maan vakauttamiseksi on vuoden 2012 alun tilanteen perusteella arvioiden epäonnistunut. Talebanliikkeen valmius astua neuvottelupöytään Yhdysvaltojen kanssa osoittaa kuitenkin, että mahdollisuus neuvotteluratkaisuun saattaa olla olemassa, etenkin jos Afganistanin hallitus tulee mukaan neuvottelukuviin. Monet afgaanit toivovatkin, että maahan saataisiin rauha neuvot-

teluratkaisun kautta. Mahdollinen neuvotteluratkaisu ei saa kuitenkaan jättää varjoonsa laaja-alaista yhteiskunnallista sovinnontekoa, jota maa vuosikymmenien sotimisen jälkeen kipeästi tarvitsee. Myönteistä muutosta voi lisäksi olla odotettavissa Afganistanin viime vuosien suotuisasta taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta kehityksestä, jotka saattavat purkaa konfliktin taustalla olevia rakenteellisia tekijöitä kuten korruptiota ja sotataloutta.

7. BONN II: VIRSTANPYLVÄS VUODEN 2014 JÄLKEISEEN AFGANISTANIIN [FAKTA]

Timmy Trümpler

■ Joulukuun viidentenä päivänä 2011 kansainvälinen yhteisö koontui toistamiseen Bonniin päättämään Afganistanin tulevaisuuden suuntaviivoista. Kokoukseen osallistui noin 1 000 ihmistä sadasta eri delegaatiosta. Mukana oli yli kussikymmentä eri maiden ulkoministeriä tai kansainvälisten järjestöjen pääsihteeriä. Merkittävimpien osallistujien joukossa olivat Afganistanin presidentti Hamid Karzai, YK:n pääsihteeri Ban Ki-Moon, Yhdysvaltojen ulkoministeri Hillary Clinton, Ranskan ulkoministeri Alain Juppé sekä ulkoministeri Guido Westerwelle ja liittokansleri Angela Merkel Saksasta. Suomea Bonnissa edusti ulkoministeri Erkki Tuomioja. Viikkoa aiemmin järjestettiin niin ikään Bonnissa suuri Afganistanin kansalaisjärjestöjen kokoontuminen. Kokouksen asialistalla olivat toimiva hallinto ja demokratia, turvallisuus ja rauha, taloudellinen kehitys sekä alueellinen yhteistyö naapurimaiden kanssa.

Monet länsimaiden edustajat korostivat kokouksessa taloudellisen ja sotilaallisen tuen jatkuvan vuoden 2014 jälkeenkin, ainoastaan uudessa muodossa. Kaiken tuen, myös so-

tilaallisen, on määrä muuttua kokonaan sellaiseen muotoon, että ulkomaiset toimijat eivät enää suoraan toimita palveluitaan vaan tukevat ja kouluttavat Afganistanin omia instituutioita. Samalla korostettiin, että Afganistanissa on toteutettava reformeja. Hamid Karzai arvioi Afganistanin tarvitsevan kansainvälisen yhteisön tukea vielä ainakin kymmenen vuoden ajan vuoden 2014 jälkeen. Erkki Tuomioja lupasi Suomen avun nousevan 20 miljoonasta 30 miljoonaan.

Kokouksessa esillä ollut alueellinen yhteistyö varjosti Pakistanin poistaminen, joka johtui Yhdysvaltojen joukkojen harhaiskusta pakistanilais-sotilaita vastaan. Iran, jolla on pitkä yhteinen raja Afganistanin kanssa, kuitenkin osallistui kokoukseen.

Eräs suurimmista Afganistanin tulevaisuuden haasteista on talebanliikkeen mukaan ottavan konalaisvaltaisen rauhanprosessin rakentaminen. Karzai korostikin kokouspuheessaan, että rauhanprosessi on avoin kaikille, jotka jättävät väkivallan taakseen – myös talebanliikkeen jäsenille.

8. PERHE, KYLÄ JA KLAANI

Teuvo V Riikonen

Afganistan on maa, jota voisi kuvailla kolmella v-alkuisella sanalla: vuoristoinen, vaarallinen ja vieraanvarainen. Jokainen maahan tuleva länsimaalainen joutuu huomaamaan nämä kolme asiaa. Vieraanvaraisuuteen kuuluu kolme tärkeää puolta afganistanilaisen ihmisen elämässä. Ne ovat perhe, kylä ja klaani.

Perhe

Afganistanin teitä ajava ulkomaalainen näkee välähdyksiä perheiden tavasta elää. Ensimmäinen kuva kertoo maan tyttöjen mahdollisuudesta päästä kouluun. Teiden lähellä kävelee tyttöjen ryhmiä kantamassa keltaisia vesikanistereita. Tämä on liian monen tytön osa, sillä vain harvat heistä ovat päässeet kouluun. Suurimpana esteenä on perheiden ajatus tytön tehtävästä. Hänen tehtävänsä on valmistautua synnyttämään ja kasvattamaan lapsia. Toinen kuva kertoo ateriyhteydestä, joka on tyypillistä alueen maiden perheille. Iltaisin perheet kokoontuvat syömään yhdessä. Tämän vuoksi miehiä näkee keräämässä polttopuita ja kantamassa suuriakin risukuormia, joilla koteja lämmitetään.

Afganistanissa perhe on usein aidan sisällä. Aita erottaa perheen ulkomaailmasta. Siksi monessa köyhässäkin kodissa on aita. Perheissä näkyy myös sukupolvien välinen yhteys. Isoisän ikäinen mies voi istua lapsi sylissä illan kajossa odottaen auringon laskua. Vanhemmat lapset kaitsevat nuorempia. Yli kymmenen vuotta vanhat kantavat muutaman vuoden ikäisiä lapsia, ja perheen isä nähdään kadulla ohjaamassa lapsia liikenteen keskellä.

Miehen ja naisen välinen suhde on afganistanilaisessa perheessä selvä. Mies kulkee edellä, eikä vaimo aina kulje edes perässä. Tien reunalla voi joskus nähdä yksinäisen burkhaan pukeutuneen naisen eikä aina tiedä, onko hän siinä perheriidan takia vai muuten vaan. Khaled Hosseinin kirjassa *Tubat loistavaa aurinkoa* kuvataan afgaaninaisten uskomatonta sitkeyttä. Läpi kaikkien sotaisten vuosien juuri afgaaninaiset ovat vieneet perheitä ja yhteiskuntaa eteenpäin miesten keskittyessä sotimiseen.

Kylä

Toinen Afganistania leimaava asia ovat kymmenet tuhannet kylät, joista osassa ei tiedetä sodasta mitään, vaan ainoastaan sen seurauksista. Näissä kylissä ei kuolla aseisiin tai miinoihin, vaan veden ja leivän puutteeseen. Kun suomalainen ryhmä lähestyy autoillaan tällaista kylää, tytöt ja naiset poistuvat hyvin nopeasti. Jos ryhmä otetaan kylässä vastaan, se tapahtuu ystävällisesti. Heidät viedään huoneeseen, jossa vieraanvaraisuus näkyy monella tavalla. Tärkein asia on teen juonti. Silloin on turvallista olla, eikä silloin sodita. Kylässä on vain pari merkittävää johtajaa. Toinen on kyläpäällikkö, joka yleensä vastaa muiden puolesta kaikesta. Kyläpäällikköäkin merkittävämpi on hengellinen johtaja, joka tuntee islamin opit ja salat. Hän on usein kylässä ainoa, joka on opiskellut yliopistossa. Mitä kauempana paikka on Afganistanin päätiestä, sitä varauksellisemmin vieraisiin suhtaudutaan.

Afganistanilaisessa kylässä talot ovat usein hyvin samannäköisiä ja vaatimattomia. Joskus kylätien reunalla voi nähdä muistomerkin, joka usein kertoo, että kyseisellä paikalla on kuollut joku. Kylässä on todennäköisesti koulu, poliisiasema ja kokoontumistalo. Tärkein paikka on silti moskeija, joita maassa lienee noin 47 000. Moskeija on paikka, jossa hengellinen opettaja johtaa perjantaisin islamin opetusta. Islam minareetteineen antaa leimansa kylien elämään. Monissa kylissä on sama ongelma kuin Suomenkin maaseudulla. Nuoremmat ovat lähteneet kaupunkeihin kuten Mazar-i-Sharifiin ja Kabuliin. Osa heistä palaa kotiky-

länsä, osa ei. Afganistanilainen kylä kuvaa ehkä parhaiten sitä tietynlais-
ta pysähtyneisyyttä, joka on säilynyt tuossa maassa. Internet on keksitty,
kuussa on käyty ja hallitsijat ovat vaihtuneet, mutta sillä ei ole kovin
suurta merkitystä kylissä, joissa vain muutamalla prosentilla on nettiyh-
teys. Sitäkin tärkeämpää on saada illaksi polttopuita, ruokaa ja vettä.

Heimot ja klaanit

Perheiden ja kylien takana on suku, heimo tai klaani. Afganistaniin on
vaikea viedä länsimaalaistyyppistä demokratiaa, sillä siellä on jo ennes-
tään liuta perinteisiä päätöksentekojärjestelmiä. Joka heimolla on oman-
sa, joka kylässä on omansa ja joka klaanilla omansa. Kylien päätöksente-
koa johtaa usein kylänvanhin tai hengellinen johtaja. Hän kertoo, ketä
kannattaa kuunnella, ketä äänestää ja miten ulkomaalaisiin tulee suhtau-
tua. Siksi maassa työskentelevän ulkomaalaisen tulee tietää, miten tärke-
ää on luoda hyvät suhteet näihin kyläpäälliköihin ja hengellisiin johta-
jiin sekä klaanien johtajiin.

Khaled Hosseini on kirjoittanut: ”Afganistan on kuin kaunis kartano,
joka on liattu jätteillä, ja jonkun on vietävä jätteet ulos.” Kriisinhallinta-
joukoissa tai siviilitehtävissä työskentelevä tekee tätä työtä, mutta hän ei
voi suorittaa tehtävää ottamatta huomioon perhettä, kylää ja klaania.

9. AFGANISTANIN NAISET

Sari Kouvo

Kansainvälinen sotilasoperaatio Afganistanin talebanhallintoa vastaan käynnistettiin vastaiskuna vuoden 2001 syyskuun yhdeksänten päivän World Trade Center -iskuihin. Sotilasoperaatiota legitimoitiin myös Afganistanin naisten vapauttamisella. Talebanhallinnon politiikka naisia kohtaan oli äärimmäisen rajoittavaa, mutta talebanliike ei keksinyt naisten syrjintää. Se pikemminkin kehitti eteenpäin ja laillisti jo olemassa olevia eri etnisten ja uskonnollisten yhteisöjen keskuudessa vallitsevia kulttuurisia ja uskonnollisia tapoja.

Perinteet ja naisten oikeudet

Ymmärtääkseen naisten asemaa Afganistanissa täytyy ymmärtää konfliktin, köyhyyden ja kulttuurin välinen monimutkainen vuorovaikutus. Afganistanissa sota on sekä miesten että naisten pahin vihollinen. Sodan välittömiä seurauksia ovat turvattomuus, pelko, väkivalta, elannon menetys ja pakolaisuus. Vuosikymmeniä kestäneet konfliktit ovat myös rapauttaneet yhteisöllisiä rakenteita ja yhteiskunnan perustoimintoja. Useat afgaanisukupolvet ovat jääneet vaille perusopetusta ja köyhtyneet konfliktin vuoksi.

Afganistan on konservatiivinen maa, ja uskonto on afgaaneille tärkeä. Pitäytyminen kulttuurisissa normeissa ja arvoissa on auttanut afgaaneja kestämään vaikeuksia ja lisännyt yhteisöjen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Maassa vierailevalle ulkomaalaiselle afgaanien vieraanvaraisuutta koskevat kulttuuriset normit ovat hyödyksi. Afgaanien usein kotikuutoiset islamin tulkinnat asettavat kuitenkin raskaan taakan sekä miehille suojelijoina että naisille perheen kunnian ylläpitäjinä.

Ulkoiset mielikuvat ovat Afganistanissa tärkeitä. Myös koulutetuissa kaupunkilaisperheissä naisten on neuvoteltava vapauksistaan ja oltava jatkuvasti tietoisia tavasta, jolla he liikkuvat julkisessa tilassa. Köyhissä maalaisyhteisöissä sukupuolten erottelu on lähes täydellinen. Jo huhu siitä, että nuori nainen on nähty yksin miehen kanssa, saattaa johtaa ahdisteluun, väkivaltaan tai naisen tappamiseen. Köyhät perheet katsovatkin itsensä pakotetuiksi luovuttamaan vastuu tyttäriensä kunniaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa aviomiehen perheelle. Varhaiset avioliitot ja pakkoavioliitot ovat yleisiä. Aseellinen konflikti, kulttuuriset normit ja pakkoavioliitot aiheuttavat traumoja, jotka johtavat usein toimimattomiin perheisiin. Naisten perheissään kohtaama väkivalta saattaa olla äärimmäisen rajua.

Miten lähestyä sukupuolikysymystä Afganistanissa

Olen työskennellyt vuodesta 2004 lähtien Afganistaniin liittyvien kysymysten parissa. Se on pakottanut minut kyseenalaistamaan länsimaalaisia yksilön oikeuksiin perustuvia tasa-arvon ihanteita. Erityisesti tämä kyseenalaistaminen koskee afgaaninaisten valinnanvapauksia perhepiirin sisällä. Tässä on joitakin oppimiani asioita, jotka haluaisin jakaa Afganistaniin matkaavien ulkomaalaisten kanssa.

- Ihmisten kuunteleminen ja omien olettamusten kyseenalaistaminen on tärkeää. Tässä kannattaa varautua kohtaamaan sekä myönteisiä että ikäviä yllätyksiä.
- Jos haluaa kohentaa naisten asemaa, ei yleensä kannata puhua suoraan naisten oikeuksista, mutta niitä ei myöskään sovi unohtaa. Erityisesti kaupunkien ulkopuolella työskenneltäessä voi olla helpompaa käsitellä naisten asioita keskittymällä perheisiin tai yhteisöön sen sijaan, että ottaisi naisten oikeudet suoraan puheeksi.

II Afganistanin yhteiskunta

- Lyhytkestoiset projektit eivät voimaannuttavista ja myönteisistä vaikutuksistaan huolimatta tarkoita muutosta. Ainoastaan koulutustason nostaminen, köyhyyden vähentäminen ja pitkäkestoinen huolellinen työ Afganistanin lainsäädännön ja kulttuurisen kontekstin kanssa voi parantaa merkittävästi naisten asemaa Afganistanissa. Näitä muutoksia voi tukea ulkopuolelta, mutta afgaanien itsensä on tehtävä varsinaisen työ.
- Olen oppinut, että luottamus on harvinainen voimavara Afganistanissa. Ei siis kannata odottaa, että yhden tunnin tapaamisen aikana kaikki olennainen tieto tulisi jaetuksi. On hyvä olla myös valmis kertomaan itsestään ja elämästään sekä kysymään tapaamansa henkilön perheestä ja elämästä. Siten saa osakseen monta ihmeellistä ja mahdotonta elämänkertaa ja oppii tuntemaan upean maan.

10. AFGANISTANIN TALOUDEN KULMAKIVET JA NÄKYMÄT

Olli Ruohomäki

Afganistanin talous on kohentunut merkittävästi vuodesta 2001, mutta haasteita riittää. Maataloudella ja kaivossektorilla on potentiaalia. Ongelmana on vaikea turvallisuustilanne. Lisäksi narkotalous nakertaa laillisen talouden kehittymisen edellytyksiä.

Talouden lähtökohdat

Afganistanin talous on hauras. Runsaat 35 prosenttia maan väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella. Köyhyden vähentäminen onkin maan vakauttamisen kannalta yksi keskeisimmistä kysymyksistä. Lähes 90 prosenttia kansallisesta budjetista koostuu ulkoisesta avusta. Moni asia talouden sektorilla on kuitenkin kohentunut merkittävästi verrattuna vuoden 2001 tilanteeseen. Tuolloin maan talous oli talebanhallinnon jäljiltä lähes raunioina. Vuonna 2010 talouskasvu ylsi 8,2 prosenttiin ja se todennäköisesti pysyttelee tällä tasolla keskipitkällä aikavälillä, mikäli turvallisuustilanne ei täysin romahda.

Vajaan 30 miljoonan ihmisen väestöstä 76 prosenttia elää maaseudulla. Afganistanin talous rakentuu pitkälti maatalouden varaan, vaikka vain 12 prosenttia pinta-alasta on viljelykelpoista ja tästäkin vain runsaat 6 prosenttia on viljelykäytössä. Luonnonolosuhteet ovat karut, ja infrastruktuuri kehittymätöntä. Maatalous on riippuvainen sateista ja lumien sulamisvesistä, sillä suurin osa kastelujärjestelmistä on tuhoutunut vuosikymmeniä kestäneissä sodissa. Ruokakasveista tärkein on vehnä, joka menee lähes kokonaan kotimaiseen kulutukseen. Myös laiduneläimien kasvattaminen on keskeinen osa maaseudun taloutta. Afganistan on ollut

tunnettu laadukkaista hedelmistä ja erilaisista pähkinöistä, mutta haasteena on vientituotteiden jatkojalostus ja markkinointi. Myös afgaanimaatot ovat tärkeä vientituote niiden muodostaessa lähes 40 prosenttia vuoden 2010 viennin arvosta. Ennen neuvostomiehistä Kabul tunnettiin yhtenä Etelä-Aasian turistikohteista.

Maataloudella potentiaalia taloudellisen kasvun moottoriksi

Afganistanin maataloudella on potentiaalia kasvaa merkittäväksi taloudellisen kasvun moottoriksi. Kansainvälinen yhteisö onkin viime aikoina tunnustanut, että Afganistanin maatalouteen ei ole panostettu riittävästi. Turvattomuuden ja heikon infrastruktuurin lisäksi esteenä on maaseudun elinkeinojen kehittämiseen tähtävien instituutioiden vähyys. Esimerkiksi pienviljelijöiden tulotason nostaminen vaatisi ammatillista ja taloudellista järjestäytymistä, maatalousneuvonnan ulottamista syrjäseuduille sekä tuottajajärjestöjen, osuuskuntien ja pienluottolaitosten kehittämistä.

Viime vuosina palvelusektorin osuus BKT:sta on kasvanut voimakkaasti. Vajaa 54 prosenttia taloudesta koostuukin kulutukseen tähtäävästä palvelusektorista. Kyseinen sektori on kuitenkin hyvin riippuvainen kansainvälisen yhteisön läsnäolosta, eikä maahan ole saatu riittävästi sellaisia investointeja, jotka tuottaisivat pitkän aikavälin talouskasvua ja työllisyyttä.

Kaivossektori tulevaisuuden tulonlähde?

Afganistanilla on arvioitu olevan merkittäviä mineraalivaroja, ja kaivosteollisuudesta toivotaan tärkeää tulevaisuuden tulonlähdeksi. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan Afganistanissa olisi erilaisia mineraalivarantoja jopa 3 triljoonan Yhdysvaltain dollarin edestä. Maailmanpankin mukaan Aynakissa ja Hajinakissa sijaitsevat kaivokset voisivat tuottaa vuosittain 342 miljoonaa dollaria valtion kassaan ja vuoden 2015 jälkeen tämä vuotuinen tuotto voisi kasvaa 704 miljoonaan dollariin. Kaivossektorin ke-

hittäminen vaatii kuitenkin mittavia investointeja. Arviot vaihtelevat 6 ja 15 miljardin dollarin välillä. Kiinalainen yhtiö Chinese Metallurgical Group on solminut 3,4 miljardin dollarin arvoisen sopimuksen Afganistanin hallituksen kanssa Aynakin alueen kupariesiintymien hyödyntämisestä. Kyseisiä kupariesiintymiä pidetään yhtenä maailman suurimmista.

Unikon viljelyn ja kaupan osuus jopa 16 prosenttia BKT:sta

Afganistanista puhuttaessa ei voi ohittaa narkotalouden roolia. Unikon viljelyn ja kaupan osuus on 16 prosenttia BKT:sta. Noin 250 000 taloutta ovat suoraan riippuvaisia unikon viljelystä saatavista tuloista. Kapinalliset saavat arviolta 125–155 miljoonaa dollaria vuosittain narkotaloudesta. Tämä luku on kuitenkin pieni verrattuna 1,4–2 miljardiin dollariin, jotka korkean tason huumekauppiaat saavat. Vertailun vuoksi Afganistanin BKT oli vuonna 2009 vajaat 15 miljardia dollaria. Narkotalouden seurauksena kapinallisten ja rikollisten ero on paikoitellen hämärtynyt, ja kapinallisliikkeestä saattaa muodostua löyhä liittouma rikollisjoukkoja, joiden motivaatio on yhä enemmän taloudellinen kuin ideologinen. Presidentti Hamid Karzain hallintoa vaivaa laajamittainen korruptio. Afganistanin tulevaisuudeksi onkin väläytelty Myanmarin mallia, jossa maata johtaa narkomafiasta ja korruptoituneesta poliittis-taloudellisesta eliitistä koostuva liittouma.

Keskipitkällä aikavälillä Afganistanin talouden kehityksen suuntaa määrittävät hallituksen kyky ottaa menestyksellisesti vastuu turvallisuudesta ISAF-joukoilta sekä turvata poliittinen vakaus ja talouden tasapaino. Mikäli turvallisuustilanne ja poliittinen vakaus kehittyisivät suotuisasti, voisi kaivossektorin potentiaali tukea maatalouden kehittymistä ja palvelusektoria, jotka ovat avainasemassa köyhyyden vähentämisen, työllisyyden ja ruokaturvan suhteen.

11. AFGANISTANIN HUUMETALouden JUURET

Anne Koivula

Oopiumi on luokiteltu YK:n vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksessa huumausaineeksi. Oopiumista voidaan valmistaa muun muassa heroïinia. Sitä saadaan oopiumiunikosta, jota viljeltiin Afganistanissa perinteisesti lähinnä paikalliskulutukseen. Unikonviljelyn luonne muuttui Afganistanissa merkittävästi vuonna 1979 Neuvostoliiton sotilaallisen intervention myötä. Afganistanin *mujabedin*-taistelijat rahoittivat Neuvostoliittoa vastaan käymäänsä sotaa oopiumikaupalla, sillä se oli nopea keino saada rahaa sissijoukkojen aseistamiseen. Tämän seurauksena oopiumin tuotanto viisitoistakertaistui sodan aikana, mikä merkitsi oopiumin kansainvälisen ja kaupallisen tuotannon varsinaista alkamista. Tuotanto jatkoi kasvuaan viimeisten neuvostosotilaiden vetäytyttyä Afganistanin maaperältä vuonna 1989. Afganistan tuottaa nykypäivänä yli 90 prosenttia maailman oopiumista ja on näin ollen maailman suurin oopiumin tuottaja.

Talebanhallinto ja oopiumi

Oopiumin myyminen oli laillista Afganistanissa ennen talebanhallintoa ja sen aikana. Kiillottaakseen imagoaan kansainvälisen yhteisön silmissä talebanhallinto asetti vuonna 2000 kiellon unikonviljelylle myynnin pysyessä edelleen laillisena. Oopiumiunikon viljely vähenikin vuosien 1996 ja 2001 välisenä aikana, kun valtaa pitävä talebanhallinto tuhosi unikkopeltoja vedoten islamilaiseen lakiin, joka kieltää muun muassa huumeiden ja alkoholin käytön. Oopiumintuotannon merkityksen lasku oli kuitenkin tilapäistä. Tuotanto palasi ennalleen vuoden 2001 jälkeen

oopiumin korkean kysynnän ja markkinahinnan vuoksi. Oopiumikaupan vastainen taistelu kansainvälisin toimin alkoi Afganistanissa vuonna 2002, kun oopiumikaupasta tuli laitonta presidentti Hamid Karzain hallituksen astuessa valtaan.

Oopiumi maaseutuväestön selviytymiskeinona

Oopiuminviljely on osalle Afganistanin väestöä ainoa tulonlähde ja selviytymiskeino. Afganistanin oopiumitalouden kehittymisen syitä ovat olleet tehokkaan keskushallinnon puuttuminen, sotatalous ja siihen liittyvä mustanpörssin kauppa sekä maanviljelyn vähentyminen. Pitkään kestäneet sodat ovat jättäneet jälkeensä mittavat tuhot erityisesti maan infrastruktuuriin. Kallisarvoisten kastelujärjestelmien tuhoutuminen on vaikeuttanut näin ollen runsaasti vettä vaativien viljojen kuten vehnän viljelyä. Vähäsateisen ja vuoristoisen Afganistanin karu maaperä on kuitenkin otollista oopiumin viljelylle. Viljely ei välttämättä vaadi kastelujärjestelmää, ja muutkin työvaiheet kuten sadon talteenotto vaativat viljakasveihin nähden vähemmän työtä. Verrattaessa vehnän viljelyyn karu totuus on, että oopiumin viljely on taloudellisesti kannattavampaa sekä vähemmän aikaa vievää.

Yrityksiä päästä eroon huumetaloudesta

Afganistanin oopiumitalouden kuriin saamisen eteen tehty työ on jatkunut jo vuosia, mutta toimivaa ratkaisua ei ole löytynyt. Ongelmia aiheuttaa, kun esimerkiksi Yhdysvaltojen rahoittamat afganistanilaisten huumeviljelmien tuhoamiseen erikoistuneet joukot tuhoavat unikkopeltoja. He vievät näin monen afganistanilaisen elinkeinon. Olisi naiivia olettaa, että köyhyyden kanssa kamppailevat afganistanilaiset oopiuminviljelijät vaihtaisivat kiitollisina toimeentulonsa takaavan oopiuminviljelyn huonosti tuottavaan vehnänviljelyyn. Yksi Afganistanin oopiumitalouden kiperimmistä kysymyksistä kuuluukin, miten ja millä seurauksilla yhdeltä maailman köyhimmistä valtioista voidaan poistaa elinkeino, jonka

ympärillä huomattava osa sen taloudesta pyörii. Onhan se taannut tähän asti ainakin 2,3 miljoonan asukkaan toimeentulon.

Toimiva ratkaisu tarkastelee ongelmasta aiheutuvien oireiden lisäksi ongelman ydintä eli sen syitä. Aiemmat Afganistanin huumeongelman ratkaisuyritykset ovat koostuneet lähinnä hallituksen erinäisistä toimita viljelyä, kauppaamista ja väärinkäyttöä vastaan. Vaikka Afganistanin hallituksen kiristynyt suhtautuminen maan huumekauppaan onkin positiivinen asia, se tuo mukanaan myös oopiumitalouden keskittymisen yhä harvempien ja poliittisesti vaikutusvaltaisempien toimijoiden käsiin. Tämä on osaltaan aiheuttanut hallituksen sisäistä korruptiota ja vaikeuttanut oopiumin kitkemistä taloudesta, mikä on puolestaan vaikeuttanut maan jälleenrakentamista.

Kansainvälisten toimien merkittävyys on tärkeässä osassa oopiumitalouden lakkauttamista, sillä pelkillä kansallisilla toimilla ei voida saada aikaan kestäväää ratkaisua. Unikonviljelyn laillistamista ja sadon myymistä lääkeketeollisuudelle on ehdotettu, mutta ajatus on toistaiseksi kaatunut muun muassa valvonnan hankaluuteen. Mahdollisuudet päästä irti taloudellista kehitystä lamauttavasta laittomasta huumealoudesta piilevät todennäköisesti hintavissa ja harvinaisissa Afganistanin olosuhteisiin sopivissa viljelykasveissa. Esimerkiksi Heratin maakunnassa pieni osa maanviljelijöistä on luopunut oopiumin viljelystä ja ottanut tilalle maailman kalleimman mausteen sahramin viljelyn. Tämä on pieni askel, mutta sitäkin suurempi mahdollisuus.

12. SUOMI AFGANISTANISSA [FAKTA]

Jarmo Pykälä

■ Suomen historia Afganistanissa voidaan jakaa kahteen vaiheeseen. Ensimmäinen kausi alkoi 1960-luvun lopulla, jolloin kristilliset avustusjärjestöt aloittivat toimintansa maassa, ja kesti 1990-luvulle. Ensimmäisenä Afganistaniin lähti evankelisluterilainen lähetyshdistys Kylväjä, joka lähetti suomalaisia maahan vuonna 1966. Kristilliset järjestöt ovat toimineet pääasiassa niiden yhteenliittymän IAM:n (International Assistance Mission) kautta. Osa suomalaisista on asunut, tai kuten he itse sanovat, saanut olla maassa vieraana, 10–30 vuotta. Suomen Punainen Risti on lähettänyt suomalaisia Afganistaniin kattojärjestöjensä Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC) sekä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälisen liiton (IFRC) kautta. Vuosina 1968–2010 nämä järjestöt lähettivät maahan yhteensä 220 suomalaista avustustyöntekijää.

Suomen näkyvin toimi ensimmäisellä kaudella oli YK:n Afganistanin ja Pakistanin UNGOMAP-operaation johtaminen vuosina 1987–1989. Afganistanin sisällissota vuosina 1990–1993 tarkoitti monelle lähtöä maasta, ja 2000-luvun vaihte-

sa talebanhallinto heitti käytännössä kaikki ulkomaalaiset ulos.

Toinen ja edelleen meneillään oleva vaihe alkoi vuonna 2002. Yhdysvallat oli edellisenä syksynä syrjäyttänyt talebanhallinnon, ja YK valtuutti tuolloin ISAF-operaation, johon Suomi osallistui aluksi pienehköllä sotilajoukolla. Suomalainen ISAF-osasto kasvoi vuoteen 2010 mennessä 195 sotilaaseen.

Poliiseista, tuomareista ja syyttäjiä koostuvan suomalaisen siviilikriisinhallintajoukon koko on vaihdellut noin 20 ja 30 henkilön välillä. Lisäksi suomalaisia työskentelee maassa sekä YK:n että kansalaisjärjestöjen palveluksessa.

Tämän toisen jakson aikana (2002–2011) Suomi on panostanut maahan vuosittain noin 30–40 miljoonaa euroa sotilaalliseen kriisinhallintaan ja kehitysyhteistyöhön sekä humanitaariseen apuun noin 15–20 miljoonaa euroa.

Afganistanissa on saatavilla olevien tietojen mukaan kuollut väkivaltaisesti kaksi suomalaista sotilasta ja yksi avustustyöntekijä.

13. MITEN AFGANISTANIN KULTTUURI VOI AVAUTUA LÄNSIMAALAISELLE?

Harri Lammi

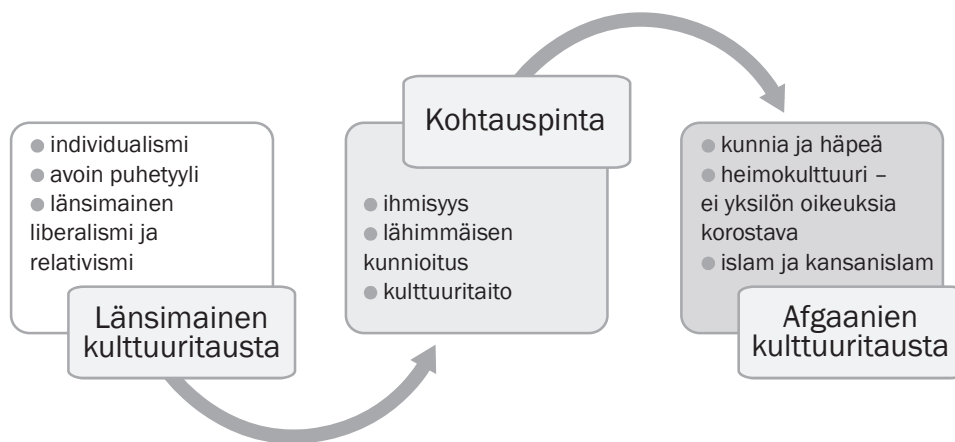
Tämä artikkeli tähtää joidenkin Afganistanin keskeisten kulttuuritekkijöiden kuvaamiseen ja selittämiseen. Kirjoitus on kerronnallinen sen vuoksi, että kulttuuria opitaan ymmärtämään parhaiten todellisten tapahtumien ja niiden purkamisen kautta. Afgaanit itse elävät hyvin vahvasti tarinoissa, runoissa, sananlaskuissa ja tapahtumien vaihtelevasta tulkinnasta. Jos länsimaalainen, tai kuka tahansa ulkomaalainen, pyrkii sisälle maan kulttuuriin puhtaan logiikan ja rationaalisen ajattelun avulla, hän ei todennäköisesti pääse kovin pitkälle afgaanien mielenliikkeiden ymmärtämisessä.

Kunnia ja häpeä

Afgaanien ajatus- ja kokemusmaailman osatekijöistä länsimaalaisille vaikein ja tärkein asia ymmärtää on niin sanottu kunnia-häpeä -ajattelutapa. Se sanelee ihmisten päätökset ja sen alaisuuteen afgaanit ehkä tahtomattaankin alistavat elämänsä, ihmissuhteensa, lain noudattamisen tai noudattamatta jättämisen, sekä totuuden tai valheen puhumisen. Siksi se ohjaa käyttäytymismalleja. Kunnia-häpeä -ajattelua ja kokemusmaailmaa Afganistanissa kuvaa hyvin eräs pataanien sananlasku: ”Ennemmin tulee maailmanloppu ja Jumalan tuomio kuin pataani luopuu kunniasiaan.” Kunnia-häpeä -kokemus on tiivistetysti sitä, että elämän tärkein asia on kunnian säilyminen ja kasvaminen. Elämän tuhoisin asia on se, että joutuu häpeään ja heikoksi.

Kunnia-häpeä -ajattelun lisäksi afgaanikulttuuriin vaikuttaa voimakkaasti se, että maa koostuu lukuisista heimoista. Ihmisten identiteetti nähdään vain osana perheen ja heimon identiteettiä – ei koskaan siitä

erillään. Alla olevaa yksinkertaista mallia voi soveltaa kulttuuriin perehtymiseen. Malli auttaa hahmottamaan peruselementtejä ja prosesseja oppiessamme Afganistanin kulttuurista.

Kuvio 1: Perehtyminen kulttuuriin (Talement Oy)

Islam ja kansanislam

Toinen merkittävä asia on islam, joka vaikuttaa kaikkeen mitä afgaanit ajattelevat ja tekevät. Tässä kuitenkin kohtaamme länsimaalaisina sellaisen yllättävän uskonnollis-kulttuurillisen piirteen, että valtaosa afgaaneista (ehkä noin 90 prosenttia) elää niin kutsutun kansanislamin käsitysten mukaan. Islamissa on niin sanotun virallisen islamin lisäksi kansanislam. Jälkimmäinen pitää usein yllä virallisen islamin tiettyjä muotoja kuten rukoustopoja ja vaatetusta. Sisällöltään se muistuttaa kuitenkin hyvin läheisesti shamanismia, jossa pelätään pahoja henkiä ja ru-

koillaan avuksi kuolleitten ihmisten vainajahenkiä. Kansanislamissa käytetään amuletteja pahojen henkien ja onnettomuuksien karkottamiseksi ja uhrataan vainajien hengille. Virallinen islam on ikään kuin ulkokuori, jonka pinnan alle kätkeytyy paljon.

Koulutus ja oppiminen

Keskiaasialaisessa oppimiskulttuurissa keskeisimmät tekijät ovat opettajan kunnioitus ja ulkoa oppiminen. Länsimaalainen koulutusfilosofia perustuu hyvin pitkälti asioiden luovaan ja kriittiseen tarkasteluun. Afganistanissa asioiden muistaminen ja tietäminen on suuressa arvossa. Koulutusjärjestelmä ei painota ongelmien ratkaisua systeeminä, vaan ongelmien tunnistamista ja tiettyjen valmiiden ratkaisujen toteuttamista. Tämä heijastuu erityisen vahvasti terveydenhuoltoalan koulutuksessa. Esimerkiksi lääkärit opettelevat usein ulkoa hoitoprotokollat ja soveltavat niitä suoraan ilmeneviin oireisiin. Integroitu, analyyttinen, systemaattinen ja kokonaisvaltainen potilaan ongelman näkeminen jää varsin vähälle huomiolle. Tämä on luonnollisesti yleistys, eikä sovi jokaiseen lääkäriin tai terveydenhuolto-alan työntekijään. Tarkoitukseni on kuvata oppimisen kulttuuria, jolla on satoja vuosia vanhat perinteet Afganistanissa. Kysymys ei myöskään ole älykkyydestä. Afgaanit ovat älykkäitä siinä missä muutkin kansat. Eroavaisuus on siinä, millaisia ovat afgaanien oppimis- ja koulutuskulttuurin arvostustekijät, oppimiseen käytetyt metodit, mallit, virikkeet ja toiminta-alustat.

Sotien rikkoma turvallisuuden tunne

Erään suuren kehitysyhteistyöjärjestön edustaja oli monen kuukauden ajan käynyt neuvotteluja syrjäisen afgaanikylän kanssa tien rakentamisesta. Tarve tien rakentamiseen oli jotenkin tullut esille, ja nyt asiaa yritettiin konkretisoida neuvottelujen kautta. Tien ajateltiin helpottavan liikkumista esimerkiksi terveydenhuoltopalveluihin ja kaupantekoon. Neuvottelut kestivät pitkään, eikä kylän vanhimmisto lopultakaan anta-

nut lupaa tien rakentamiseen. Viimein jotkut kylän vanhimmista alkoivat paljastaa epäroinnin syyt. Tarkkaavainen avustusjärjestön työntekijä oli oivaltanut ajatusmallien esiintuomisen tärkeyden. Kyläläiset eivät halunneet tietä, koska ajattelivat, että Afganistanin hallituksen armeija ja ulkomaalaiset sotajoukot voisivat sitä pitkin tulla aiempaa helpommin heidän kyläänsä. Neuvostoliiton miehityksen aikana he olivat selvinneet vain vähäisillä tappioilla ja aineellisilla vahingoilla, koska kylään ei ollut tietä, eivätkä miehittävän armeijan ajoneuvot päässeet kylään. Sen sijaan kylät, jotka olivat teiden varsilla, olivat pääosin tuhoutuneet.

Kehitysyhteistyöjärjestön ja Afganistanin hallituksen näkökulmasta katsottuna tien rakentaminen toisi turvallisuutta, edesauttaisi sairaiden nopeaa pääsyä terveydenhuoltoon ja edistäisi talouden kehitystä. Kyläläisten ajatus- ja kokemusmaailman mukaan tien rakentaminen olisi uhka heidän turvallisuudelleen. On turvallisempaa elää vaikea- kuin helppokulkuisen reitin varrella, vaikka ihmishenkiä voitaisiinkin pelastaa, jos sairaat pääsisivät nopeammin hoitoon.

Ateriyhteys, teen juonti ja aika

Menimme eräänä päivänä syrjäiseen afgaanikylään. Paikalliset tervehdykset tehtyämme meidät kutsuttiin moskeijan lähellä sijaitsevaan kotiin teelle. Huone oli suurehko ja näytti vierashuoneelta. Muuta perhettä emme nähneet, paitsi uteliaita lapsia, jotka huusivat meille iloisesti ”*salam*”, kun olimme matkalla taloon.

Istuuduimme tushakkityynyille, jotka oli asetettu lattialle seinien vierustalle koko huoneen ympärille. Seurassamme oli iäkäs mies, joka saattoi kuulua koko kylän vanhimpiin. Kysyin häneltä: ”Mitä teidän kyläläisille kuuluu? Onko täällä ollut rauhallista?” Hän vastasi: ”Täällä on kaikki hyvin, mutta elintarvikkeiden ja polttoaineiden hinnat ovat todella nousseet viimeisen vuoden aikana”. Hän totesi myös: ”Kyllä presidentti Najibullahin aikainen hallitus oli hyvä. Kaksi vanhimmista pojistani oli silloin hallituksen työssä, ja he saivat joka kuukausi hallituksen

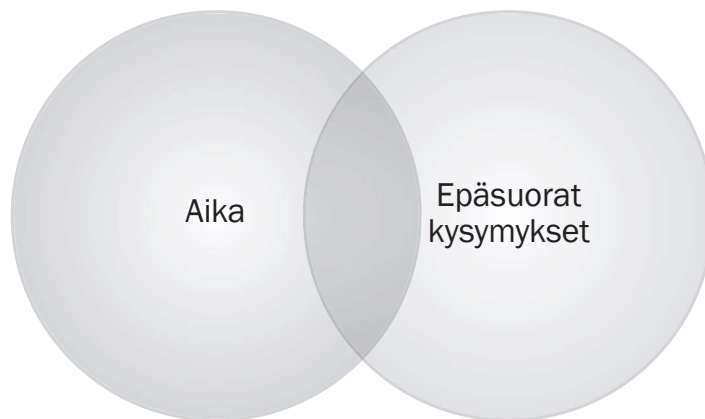
kuponkeja. Kupongeilla sai joka kuukausi leipäjauhoja, sokeria, teetä ja keittorasvaa. Mutta nyt kaikki on niin kallista.”

Iltapäivämme venyi yli kahden tunnin mittaiseksi keskusteluksi. Sitteen kylän vanhin kehotti muita kyläläisiä lähtemään pois huoneesta. Tämän tapahduttua hän alkoi puhua avoimesti. Hän kertoi, että hallitusta vastustavat sissit uhkaavat viikoittain heidän kyläänsä. Joskus heidän poikiaan pakotetaan taistelijoiksi sissien riveihin. Talebansissit uhkasivat myös tappaa jokaisen, joka on vähääkään yhteistyössä hallituksen tai ulkomaalaisten kanssa. Heillä ei ole hetkenkään turvaa. Lisäksi sissit olivat asettaneet valvojan heidän kylänsä *mullahille*, jonka oli nyt pakko opettaa perjantain rukoushetkessä hallitusta ja länsimaita vastaan. Ihmettelin, miksi nämä asiat tulivat esiin vasta kahden tunnin keskustelun jälkeen. Entä miksi muita kyläläisiä pyydettiin poistumaan huoneesta?

Afganistanin kulttuurin ymmärtämiseksi tarvitaan aikaa, teen juontia ja epäsuoria kysymyksiä. Yllä kerrottu esimerkki paljastaa meille muutamia seikkoja. Ensinnäkin on tärkeää ottaa riittävästi aikaa keskusteluun afgaanien kanssa. Toiseksi on syytä huomata, että keskustelu afgaanien kanssa etenee usein spiraalimaisesti, eli asian ytimeen päästään vasta melko pitkän ajan ja laajan keskustelun jälkeen. Lisäksi ydinasioilla on taipumus tulla esiin vasta aivan keskustelun lopussa. Afgaaneilla on tapaamisissa ja keskusteluissa niin sanottu pitkä protokolla niin kuin on monissa muissakin vahvasti oraalisisissa kulttuureissa. Heille tervehdykset, esittelyt, arkiset kysymykset ja muut meille suomalaisille vieraat asiat ovat tärkeitä. Kolmanneksi, keskusteluissa on usein hyvin tärkeää, kuka saa puhua. Afgaaneilla on vahva senioriteetin ja hierarkisuuden tunto. Lisäksi on hyvä huomata, että kaikkea ei voi sanoa kaikkien kuullen. Yllä mainitussa esimerkissä asian ydin paljastui vasta, kun kaikki muut oli lähetetty pois huoneesta.

On myös tärkeää tarkkailla, valmistaako afgaani-isäntä vierailleen aterian ja syökö hän itse heidän kanssaan. On todella huolestuttavaa, jos hän valmistaa aterian, mutta ei syö vieraidensa kanssa. Ateriyhteys näet merkki siitä, että isäntä on sitoutunut hyviin väleihin vieraisiinsa

Kuvio 2: Aika ja epäsuorat kysymykset kulttuurin ymmärtämiseksi (Talement Oy)

ja että hänellä on rauhanomaiset ajatukset heitä kohtaan. Jos hän taas on läsnä, mutta ei syö, hänellä on vakavia varauksia suhteessa vieraisiinsa.

Jos haluaa nopeasti saada selville syvällä kulttuurissa olevia asioita ja kysyy niitä suoraan, on melkein pä turha toivo saada mitään arvokasta tietoa tai ymmärrystä Afganistanin kulttuurista.

Olen asunut ja tehnyt työtä perheeni kanssa Afganistanissa noin 21 vuotta. Nämä vuodet ovat olleet jatkuvaa oppimista. Opin vieläkin ja voin sanoa, että kulttuurin hahmottaminen, oppiminen ja soveltaminen on elinikäinen prosessi. Kuitenkin tarkalla asiakokonaisuuksien hahmottamisella voi päästä jo syvälle siihen oppimisen virtaan, joka hyödyttää lähimmäisen palvelua, tapahtui se sitten millä elämän sektorilla tahansa.

14. KOKEMUKSIA AFGANISTANISSA VUOSIEN VARRELLA

Kaija Pasanen

8.1.1978 nousin Lahdessa Moskovan pikajunaan. Ensimmäiselle työkaudelleni Kabuliin saavuin 14.1.1978. Matkalla jouduimme Kabulis-
sa olleen lumimyrskyn vuoksi yöpymään kolme yötä Tashkentissa, nykyisessä Uzbekistanissa. Saur-vallankumous alkoi reilu kolme kuukautta Kabuliin saapumiseni jälkeen 27.4.1978. Eläkkeelle lähdin kaupungista 13.1.2009. Lisäksi olin vielä kesällä 2010 ja 2011 Kabulissa Afganistanin terveysministeriössä Maailman ruokaohjelman (WFP) palkkaamana yhteensä neljä kuukautta. Yhteensä olen ollut Afganistanissa 33 vuoden aikana, joista 27 vuotta olen viettänyt Afganistanin taivaan alla. Työtehtäväni ovat olleet hyvin vaihtelevia. On pitänyt tehdä monenlaista, kun sota riehuu ympärillä.

Juomavesi ja terveys

Yksi perusasia on puhdas vesi. Monet kaivot ovat saastuneita. Joskus olemme kuljettaneet juomavettä astioissa kaukaakin. Olemme myös käyttäneet erilaisia suodatinjärjestelmiä. Välillä veden joutuu keittämään. Yksi mahdollisuus on pitää vettä ohuissa värittömissä puhtaissa muovipulloissa suorassa auringonpaisteessa kokonaisen päivän ajan. Auringon uv-säteily tappaa bakteerit. Häätätilassa veteen voi lisätä muutaman tipan jodiliuosta ja antaa sen seisoa vähän aikaa. Jodia käytimme myös tuoreena ja kuorineen syötävien vihannesten ja hedelmien puhdistamiseen.

Viime vuosina Kabulissa on rakennettu paljon, ja puhtaat ja likaiset vedet sekoittuvat helposti. Jopa terveysministeriön puhdas vesi on ollut kolibakteerin saastuttamaa. Jätteet heitetään yleisesti kaduille ja jokiin,

minkä seurauksena Kabul-joessa on valtava määrä tyhjiä muovipulloja ja pusseja. Monin paikoin vettä lämmitetään muovipussiliekillä, jonka käryt nousevat ilmaan ja leijuvat kaupungin yllä. Hengitysilma kaupungeissa on saastunutta, ja keuhkosairaudet ja -syöpä ovat riesana monien muiden sairauksien lisäksi.

Likainen vesi levittää ripulitauteja. Vakavimpiin niistä kuuluu kolera, jota Afganistanissa myös esiintyy. Koleran puhjetessa potilasta on välittömästi alettava hoitaa suun kautta annettavalla sokeri-suolaliuoksella. Vakavat koleratapaukset pitää heti saada nestetiputukseen, sillä koleran aiheuttama nestehukka voi johtaa muutamassa tunnissa kuolemaan. Muutkin ripulitaudit ovat hyvin tavallisia, ja niidenkin tapauksessa neste-elektrolyyttitasapainosta on pidettävä hyvä huoli.

Kabulissa alkoi 1990-luvulla esiintyä hiekkakärpäsen välittämää leishmaniaasiaa, joka on loisen aiheuttama tuskallinen ihotauti. Taudin välttämiseksi ikkunoissa tulisi olla tiiviit verkot, sillä niitä joudutaan pitämään kuumalla ilmalla auki. Parasta olisikin nukkua varmuuden vuoksi hyttysverkon alla.

Rokotteet

Afganistaniin mennessä rokotteiden on syytä olla kunnossa. Vakavista rokotteella vältettävistä sairauksista maassa esiintyy esimerkiksi rabiasta eli vesikauhua. Jos joutuu eläimen puremaksi, on heti saatava tehoste, jonka saa Kabulista. Olen kerran nähnyt laboratoriossamme pojan, joka tuotiin rokotetta saamaan, mutta se oli liian myöhäistä. Kun vesikauhuvirus on päässyt aivoihin saakka, mitään ei ole enää tehtävissä. Lisäksi monilla afgaaneilla on hepatiitti B piilevänä. Tiedän tapauksen, jossa nuori oli tullut juuri maahan ja saanut voimakasoireiseksi kehittyneen hepatiitti B:n. Potilas kuljetettiin kotimaahansa, ja hänelle tehtiin maksansiirto, mutta hän ei kuitenkaan selviytynyt.

Naisten asema ja järjestetyt avioliitot

Suurin osa työtehtävistäni on ollut Afganistanin valtion laitoksissa, ja lähimmät työtoverini ovat olleet naisia. Vuosien varrella on kehittynyt lämpimiä ystävyys-suhteita. Työtoverini arvostavat sitä, että olen ollut paikalla sodassa ja rauhassa. Siitä syystä minulla on erilainen käsitys suvun, perheen ja naisen asemasta kuin mitä maailmalla yleensä esitetään. Olen ollut vuosien aikana noin 50 häissä. Olen seurannut läheltä avioliittojärjestelyjä ja perheiden elämää, esimerkiksi läheisen työtoverini, nuoren, kauniin naisfarmaseutin häätjärjestelyjä. Olin mukana hänen häissään vuonna 1986. Sulhanen oli farmaseutin opiskelutoveri yliopistossa. He asuvat nykyään Saksassa ja pidän heihin edelleen yhteyttä. Tietysti on myös huonoja avioliittojärjestelyjä, mutta eiköhän niitä ole Suomessakin. Pääsääntöisesti vanhemmat ajattelevat lastensa parasta ja ottavat tarkasti selville sukujen taustat.

2000-luvulla luotiin Afganistaniin uusi perustuslaki, jossa tyttöjen vähimmäisikä avioituessa on 16 vuotta. Sitä yritettiin nostaa 18 vuoteen, ja olin kutsuttuna suunnittelukokouksiin, jotka kuitenkin jäivät tuloksettomaksi.

Olen oppinut paljon hyvää afgaaneilta. Erityisesti arvostan Afganistanissa vanhempien kunnioittamista ja kuulemistä. Harmaahapset ja harmaaparrat ovat suvun johtajia ja huolehtijoita. Ketään ei jätetä yksin. Isovanhemmat huolehtivat lapsista. Tiivis perheyhteys ja toisesta huolehtiminen on tärkeää. Afganistanissa kun ei ole esimerkiksi vanhainkoteja.

Koulutuksesta

Talebanhallinnon aikana koulu- ja yliopistolaitos romahtivat. Perheet järjestivät kuitenkin salassa opetusta tytöillekin. Olin näistä järjestelyistä hyvin tietoinen. Pohjoisen liiton alueella oli joitakin toimivia kouluja. Maaliskuussa 2002 Afganistanin uuden vuoden, *naorozan* jälkeen mahdollisimman moni lapsi yritettiin saada kouluun. Eri järjestöt, eri-

tyisesti UNICEF, jakoivat koululaukkuja sekä kirjan, vihkon ja kynän oppilaille. Monet koulut olivat raunioituneet, joten koulurakennuksiksi pystytettiin teltoja. Opettajista monet olivat lähteneet maasta tai kuolleet. Haasteet olivat valtavat, mutta innostus suuri. Action by Churches Together -projektien (ACT) yhtenä arvioijana sain vuonna 2003 tutustua useille alueille rakennettuihin uusiin kouluihin ja niiden opetukseen. Puutteita oli paljon. Sen jälkeen kouluja on poltettu, opettajia surmattu ja kouluja suljettu monilla alueilla. Kaupungeissa on enemmän toimivia kouluja kuin maaseudulla, ja joillakin ulkomailla on hyviä kouluja, mutta niihin pääsee vain hyvin pieni vähemmistö.

Kehitysyhteistyön vaikeuksia Afganistanissa

Kemistinä olen seurannut Kabuln yliopiston farmasian laitoksen kehittämistä. Laitos vaurioitui pahasti sodassa. Yhdysvallat kunnosti rakennuksen, ja Japanin valtion kehitysyhteistyöosasto (JAICA) toimitti laitokselle moderneja laitteita. Valitettavasti ne olivat vain kauniilla kankailla peitettyjä eivätkä ollenkaan käytössä, kun siellä viimeksi kävin. Ongelmat näyttävät olevan samankaltaisia monissa laitoksissa. Ei ole tasajännitteistä sähköä, sähkökatkot ovat toistuvia ja pitkiä, järjestelmää ei olekaan toimitettu täydellisenä, ei ymmärretä mitä laitteesta saa irti tai ei osata käyttää laitetta lainkaan.

Tähän samaan ongelmaan törmäsin, kun kesinä 2010 ja 2011 lähdin onnellisena eläkeläisenä pitkän suostuttelun jälkeen ratkaisemaan, miten vuonna 2006 valtion elintarvikelaboratorioon hankittu erilaisten yhdisteiden tunnistamiseen tarkoitettu HPLC-laite saataisiin toimintakuntoon. Laitetta ei ollut koskaan otettu kunnolla käyttöönkään. Se seisoi rikkiäisen muovin peitossa pölyttyneenä.

Elintarvikelaboratorio tarvitsisi kunnolliset tilat, kuten muutkin laboratoriot. Niiden henkilökuntaa pitäisi kouluttaa luotettavien analyysien ja mittausten tekoon. Virkamiesten usein olemattoman ammattitaidon kohentamiseksi heitä on lähetetty ulkomaille koulutukseen. Va-

litettavasti opintomatkojen anti on hyvin vähäinen niiden lyhyiden ja tarvittavan kielitaidon puutteen vuoksi. Iraniin tehtävät opintomatkat näyttävät olevan hyviä. Jotkut nuoret menevät Intiaan useaksi vuodeksi ja saavat hyvän koulutuksen.

Afganistanin kasvava huumeongelma

Oopiumin polttaminen on Afganistanissa vanha perinne, samoin haksien käyttö. Sotien aikana huumeiden käyttö on lisääntynyt. Niitä on otettu esimerkiksi siksi, että pystyttäisiin taistelemaan. Lapsiakin niillä on rauhoiteltu, etteivät itkisi nälissään. Oopiumissa olevan morfiinin syntetisoiminen heroiiniksi on hyvin helppoa. Sitä tekeviä laboratorioita on paljon. Kerrankin meillä ministeriössä oli laboratorion ovella poliisi, joka kyseli, mihin pantaisiin 2000 kg kemikaaleja, jotka oli takavarikoitu 14 tällaisesta ”laboratoriosta”. On surullista nähdä kuinka paljon heroiinin käyttö on lisääntynyt maan sisällä. Osallistuin vuonna 2008 seminaariin terveysministeriössä, jossa jo silloin todettiin, että Afganistanissa on varovaisesti arvioiden miljoona heroiinin käyttäjää.

Lähtöjä Kabulista

Minulla on ollut monenlaisia lähtöjä Kabulin kentältä. Vuonna 2009 lähtiessäni jouduimme odottamaan pimentyneeseen iltaan asti räntäsaateen vuoksi. Ensimmäistä kertaa istuin koneessa, joka nousi ilmaan pimeällä – sen verran Kabulin lentokentän navigointilaitteet olivat kohentuneet 31 vuoden aikana. Viivytykset ovat joskus johtuneet ohjuskuista kentälle. Välillä oli sellainen tilanne, että kaikki lennot kuljettivat vain pyhiinvaeltajia Jeddaan Saudi-Arabiaan, ja kaupalliset lennot oli peruttu. Tämä järjestely piti tehdä, sillä edellisenä vuonna liikenneministeri surmattiin, koska hän ei järjestänyt pyhiinvaelluslentoja. Sitten on ollut tilanne, jossa lentokentällä ajanut auto törmäsi lentokoneeseen vaurioittaen sitä. Odottelu on aina sujunut rattoisasti afgaanien kanssa aikaa viettäessä ja samalla uusia asioita oppiessa.

Valmiuksia selviytyä Afganistanissa minulle antoivat monipuolinen koulutus ja onnellinen lapsuus – kuulun sodanjälkeiseen suureen ikäluokkaan ja elin pienessä maalaiskylässä turvallisessa ympäristössä.

LÄHTEET

KARTTA JA KUVIOT

Afganistanin kartta, © YK:n Kartografinen osasto (UN Cartographic Section), Afghanistan, Map No. 3958 Rev. 7, June 2011.

Kuviot 1 ja 2, © Harri Lammi ja Talemnt Oy.

I JOHDATUS AFGANISTANIIN

Afganistan numeroina/ Anne Koivula

Save the Children, 2011. *Champions for Children: State of the World's Mothers 2011*. [pdf]
Saatavilla osoitteessa: http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/SOWM2011_FULL_REPORT.PDF

Ulkoasiainministeriö, 2011. *Maat ja alueet: Afganistan*. Verkkosivu: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17246&contentlan=1&culture=fi-FI>

YK-liitto, s. a. *Afganistan: Visio 2020*. Verkkosivu: <http://www.ykliitto.fi/afganistan/index.html>

Afganistanin historia vuoteen 2001 saakka/ Timmy Trümpler

Chiari, Bernhard, 2009. Der sowjetische Einmarsch in Afghanistan und die Besatzung von 1979 bis 1989. Teoksessa: Chiari, Bernhard (toim.), 2009. *Afganistan, Wegweiser zur Geschichte*. Paderborn: Schöningh, s. 61-74.

Dupree, Louis, 1973. *Afganistan*. Princeton: Princeton University Press.

Mielke, Katja, 2009. Der afghanische Bürgerkrieg. Teoksessa: Chiari, Bernhard (toim.), 2009. *Afganistan, Wegweiser zur Geschichte*. Paderborn: Schöningh, s. 75-82.

Rashid, Ahmed, 2010. *Taliban, the Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond*. Rev. ed. London: I. B. Tauris.

Schetter, Conrad, 2009. Die Taliban und die Neuordnung Afghanistans. Teoksessa: Chiari, Bernhard (toim.), 2009. *Afganistan, Wegweiser zur Geschichte*. Paderborn: Schöningh, s. 83-100.

Schlagintweit, Reinhard, 2009. Afghanistan als Staat im 20. Jahrhundert. Teoksessa: Chiari, Bernhard (toim.), 2009. *Afganistan, Wegweiser zur Geschichte*. Paderborn: Schöningh, s. 37-49.

II AFGANISTANIN YHTEISKUNTA

Demokratiakehitys ja vaalit/ Tanja Viikki

Laidi, Zaki & Costopoulos, Philip J., 2002. Democracy in Real Time. *Journal of Democracy*. Vol. 13 (3), s. 68-79.

Peter, Tom A., 2010. A changing of the guard for Afghanistan's warlords. *Christian Science Monitor*, 27. lokakuuta 2010. Saatavilla osoitteessa: <http://www.csmonitor.com/World/Asia-South-Central/2010/1027/A-changing-of-the-guard-for-Afghanistan-s-warlords>

Van Bijlert, Martine, 2011. *Untangling Afghanistan's 2010 Vote. Analysing the electoral data*. [pdf] Afghanistan Analyst Network. Saatavilla osoitteessa: <http://aan-afghanistan.com/index.asp?id=1505>

Afganistanin konflikti/ Timmy Trümpler

Asia Foundation, 2010. *Afghanistan in 2010, A Survey of the Afghan People*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://asiafoundation.org/publications/pdf/797>

ICG (International Crisis Group), 2010. *A Force in Fragments: Reconstituting the Afghan National Army, Asia Report N° 190 – 12 May 2010*.

[pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/190-a-force-in-fragments-reconstituting-the-afghan-national-army.aspx>

ICG (International Crisis Group), 2011. *The Insurgency in Afghanistan's Heartland, Asia Report N° 207 – 27 June 2011*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/207-the-insurgency-in-afghanistans-heartland.aspx>

Jung, Karsten, 2011. On Keeping One's Commitments, Or: Why an Eventful Year Ended Inconclusively in Afghanistan. *Journal for International Relations and Global Trends* 01/2011 [Friedrich Ebert Stiftungin Julkaisu]; s. 81-95. [pdf] Saatavilla osoitteessa: http://www.fes.de/ipg/sets_e/arc_e.htm

Myers, Steven Lee, Rosenberg, Matthew & Schmitt, Eric, 2012. Against Odds, Path Opens Up for U.S.-Taliban Talks. *New York Times Online*, 12. tammikuuta 2012. Saatavilla osoitteessa: http://www.nytimes.com/2012/01/12/world/asia/quest-for-taliban-peace-talks-at-key-juncture.html?_r=1&pagewanted=all

NATO – ISAF, 2011. *Troop numbers and contributions*. Verkkosivu: <http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/index.php>

Rashid, Ahmed, 2008. *Descent Into Chaos – the United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan and Central Asia*. London: Viking Penguin.

Rashid, Ahmed, 2010. *Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond*. Rev. ed. London: I. B. Tauris.

Schetter, Conrad & Glassner, Rainer, 2009. The Changing Face of Warlordism in Afghanistan. Teoksessa: Ehrhart H-G. & Pentland C. C. (toim.), 2009. *The Afghanistan Challenge: Hard Realities and Strategic Choices*. Montreal: McGill-Queen's University Press, s. 37-56.

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 2009. *Addiction, Crime and Insurgency – The transnational threat of Afghan opium*. [pdf] Wien: UNODC. Saatavilla osoitteessa: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Afghanistan/Afghan_Opium_Trade_2009_web.pdf

USIP (United States Institute of Peace), 2011. *Peacebrief 105 – Istanbul and Bonn Conferences: Building Blocks of the Afghan Transition Process*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://www.usip.org/files/resources/PB%20105.pdf>

Valkoinen Talo, 2011. *Press Briefing 22.06.2011, Background Conference Call with Senior Administration Officials to Preview the President's*

Plan for Implementing His Strategy to Draw Down Troops in Afghanistan. Verkkosivu: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/22/background-conference-call-senior-administration-officials-preview-presi>

Bonn II: Virstanpylväs vuoden 2014 jälkeiseen Afganistaniin/ Timmy Trümpler

Auswärtiges Amt (Saksan ulkoasiainministeriö), 2011. *Internationale Afghanistan-Konferenz Bonn 2011*. Verkkosivu: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/AfghanistanZentralasien/Bonn_Konferenz_2011/Uebersicht_node.html

Baer, Katarina, 2011. "Emme jätä teitä yksin". Helsingin Sanomat 6.12.2011.

International Afghanistan Conference in Bonn 5 December, 2011. *Conference Conclusions*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/603684/publication-File/162760/Conference_Conclusions_-_International_Afghanistan_Conference_Bonn_2011_engl.pdf

Karzai, Hamid, 2011. *Statement By H.E. Hamid Karzai at the International Afghanistan Conference in Bonn*. Verkkosivu: <http://mfa.gov.af/en/news/5302>

Ruttig, Thomas et. al., 2011. *The International Community's Engage-*

ment in Afghanistan beyond 2014, AAN Discussion Paper 03/2011. [pdf] Kabul: Afghanistan Analyst Network. Saatavilla osoitteessa: <http://aan-afghanistan.com/index.asp?id=2290>

Perhe, kylä ja klaani/ Teuvo V Riikonen

Riikonen, Teuvo V., 2008. *Kabulin taitaan alla – sotilaspapin päiväkirja*. Helsinki: Kotimaa-Yhtiöt & Kirjapaja.

III AFGANISTANIN TALOUS

Afganistanin talouden kulmakivet ja näkymät/ Olli Ruuhomäki

ICG (International Crisis Group), 2011. *The Insurgency in Afghanistan's Heartland, Asia Report N°207 – 27 June 2011*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/207-the-insurgency-in-afghanistans-heartland.aspx>

ICG (International Crisis Group), 2011. *Aid and Conflict in Afghanistan, Asia Report N° 210*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/210-aid-and-conflict-in-afghanistan.aspx

Ruuhomäki, Olli, 2009. Huumetalous pitää yllä Afganistanin sotaa. *Ulkopolitiikka* 2/2009, s. 40-44.

World Bank 2011. *Afghanistan Economic Update*. June 2011. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://go.worldbank.org/XAQ4W4QM20>

Afganistanin huumetalouden juuret/ Anne Koivula

Felbab-Brown, Vanda, 2009. *The Obama Administration's New Counter-narcotics Strategy in Afghanistan: Its Promises and Potential Pitfalls*. [pdf] Washington D.C.: Brookings Institution. Saatavilla osoitteessa: http://www.brookings.edu/papers/2009/09_afghanistan_felbabbrown.aspx

Goodhand, Jonathan, 2004. From War Economy to Peace Economy? Reconstruction and State Building in Afghanistan. *Journal of International Affairs*, Vol. 58 (1), s. 155-174.

Goodhand, Jonathan, 2008. Corrupting or Consolidating the Peace? The Drugs Economy and Post-conflict Peacebuilding in Afghanistan. *International Peacekeeping*, Vol.15 (3), s. 405-423.

Kirkas, Tiina, 2011. *Afganistan: Oopiumi vaihtuu sahraamiin?* Ulkoasiainministeriön kehitysviestintä (Global. Finland). Verkkosivu: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=217876&contentlan=1&culture=fi-FI>

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 2003. *The Opium Economy in Afghanistan – An Inter-*

national Problem. [pdf] New York: United Nations. Saatavilla osoitteessa: http://www.unodc.org/pdf/publications/afg_opium_economy_www.pdf

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 2011. *Afghanistan Opium Survey 2011: Winter Rapid Assessment for the Central, Eastern, Southern and Western Regions*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://info.publicintelligence.net/UNODC-AfghanOpiumSurvey2011.pdf>

IV SUOMALAISENA AFGANISTANISSA

Suomi Afganistanissa/ Jarmo Pykälä

Multamäki, Olli-Matti, 1996. *Suomi ja Afganistanin rauhanprosessi 1987–1989. Puolustusministeriön julkaisuja nro 1/1996*. Helsinki: Puolustusministeriö.

Virtanen, Rauli, 2010. *Hiljaiset auttajat – suomalaista katastrofityötä Turkin sodasta Haitiin*. Helsinki: WSOY.

LISÄTIETOA

Suosittelemme

AREU (Afghanistan Research and Evaluation Unit), 2010. *The A to Z Guide to Afghanistan Assistance 2011*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://www.areu.org.af/EditionDetails.aspx?EditionId=516&ContentId=7&ParentId=7>

Multamäki, Olli-Matti, 1996. *Suomi ja Afganistanin rauhanprosessi 1987–1989. Puolustusministeriön julkaisuja nro 1/1996*. Helsinki: Puolustusministeriö.

Rashid, Ahmed, 2001. *Taliban – Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*. New Haven: Yale University Press.

Rashid, Ahmed, 2008. *Descent Into Chaos – the United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan and Central Asia*. London: Viking Penguin.

Kaunokirjallisuus

Armstrong, Sally, 2009. *Loistavan auringon tyttäret – Afganistan talibanin jälkeen*. Helsinki: Like & Suomen UNIFEM ry.

Forsyth, Frederick, 2007. *Afgaani*. Helsinki: Otava.

Hosseini, Khaled, 2004. *Leijapoika*. Helsinki: Otava.

Hosseini, Khaled, 2008. *Tuhat loistavaa aurinkoa*. Helsinki: Otava.

Rahimi, Atiq, 2003. *Unen ja kauhun labyrntti*. Helsinki: Like.

Kehitysyhteistyö

Asia Foundation, 2010. *Afghanistan in 2010, A Survey of the Afghan People*. [pdf] Saatavilla osoitteessa: <http://asiafoundation.org/publications/pdf/797>

Graubner, Cornelius, 2007. *Drugs and Conflict. How the mutual impact of illicit drug economies and violent conflict influences sustainable development, peace and stability*. [pdf] Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH. Saatavilla osoitteessa: <http://www.gtz.de/de/dokumente/en-eod-broschuere-drugs-and-conflict.pdf>

ICRC (International Committee of Red Cross), 1999. *People on war: Country report Afghanistan. ICRC worldwide consultation on the rules of war.* [pdf]. Saatavilla osoitteessa: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/afghanistan.pdf>

Ulkoasiainministeriö, 2008. *Evaluati-on – Finnish Aid to Afghanistan. Evaluation report 2007:1.* [pdf] Helsinki: Ministry for Foreign Affairs of Finland, Department for Development Policy. Saatavilla osoitteessa: <http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=124847&nodeid=15454&culture=en-US&contentlan=2>

Voyame, Maurice D., 2011. *Linking Security Risk Management and Conflict Sensitivity. Afghanistan and Beyond.* [pdf] Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Saatavilla osoitteessa: <http://www.ez-afghanistan.de/fileadmin/content/pca-studie/rmo-pca-publication.pdf>

Watchlist, 2010. *Setting the right priorities: Protecting Children Affected by Armed Conflict in Afghanistan.* [pdf] Watchlist on Children and Armed Conflict. Saatavilla osoitteessa: <http://watchlist.org/reports/pdf/Afghanistan%20Report%202010.pdf>

World Bank, 2011. *Afghanistan at a Glance.* [pdf] Saatavilla osoitteessa: http://devdata.worldbank.org/AAG/afg_aag.pdf

Rauhanrakentaminen

Brahimi, Lakhdar & Pickering, Thomas R., 2011. *Afghanistan Negotiating Peace – The Report of The Century Foundation International Task Force on Afghanistan in Its Regional and Multilateral Dimensions.* [pdf] New York: The Century Foundation Press. Saatavilla osoitteessa: <http://tcf.org/publications/2011/3/afghanistan-negotiating-peace>

Pykälä, Jarmo, 2010. *Afganistanin äänet – Kansalaisyhteiskunnan avaimia rauhanrakentamiseen.* [pdf] Helsinki: Rauhanliitto ja SaferGlobe Finland. Saatavilla osoitteessa: http://www.saferglobe.fi/files/4112/9829/6912/afganistanin_net.pdf

Suhrke Astri et. al., 2009. *Conciliatory Approaches to the Insurgency in Afghanistan: An Overview.* [pdf] Bergen: Christer Michelsen Institute & Peace Research Institute Oslo. Saatavilla osoitteessa: <http://www.cmi.no/pdf/?file=/afghanistan/doc/ACF283.pdf>

Kriisinhallinta

CMC Finland, 2009. *Seminar Publication: CMC Finland Research Days 2009. Monitoring, Lessons Learned, Evaluation: How to measure Impact of (Civilian) Crisis Management? Working Papers Vol. 3: No. 1/2009.* [pdf] Kuopio: CMC Finland. Saatavilla

osoitteessa:

[http://www.intermin.fi/pelastus/cmc/images.nsf/files/D6CB797DAB4A8376C22576AC0027D43F/\\$file/Research_days_2009.pdf](http://www.intermin.fi/pelastus/cmc/images.nsf/files/D6CB797DAB4A8376C22576AC0027D43F/$file/Research_days_2009.pdf)

Limnell, Jarno & Salenius-Pasternak, Charly, 2009. *Miksi Afganistan on tärkeä Suomelle? Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: Työpapereita, No 30.* [pdf] Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Saatavilla osoitteessa: http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/8a77658044715bc9abbcaf0619e9d60c/StratL4_30w.pdf?MOD=AJPERES

Ulkoasiainministeriö, 2010. *Miksi Suomi on Afganistanissa? Tietosivu 5/2010.* [pdf] Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppatiedotus. Saatavilla osoitteessa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=199650>

Töissä Afganistanissa

Kaartinen, Leena, 1978. *Lääkärinä Afganistanissa.* Helsinki: Karasana.

Kaartinen, Leena, 1989. *Makaitytöt Afganistanista.* Kauniainen: Perussanoma.

Kaartinen, Leena, 1996. *Lastenlääkärin sotapäiväkirja: Kabulissa, islamilaisen vallankumouksen jälkeen.* Kauniainen: Perussanoma.

Kaartinen, Leena, 2002. *Talebaanien takana – Naisten- ja lastenlääkärinä Afganistanin Hasaramaassa.* Kauniainen: Perussanoma.

Kaartinen, Leena, 2007. *Näkemiin Hasaramaa – vuoristolääkärin viimeinen vuosi Afganistanissa.* Kauniainen: Perussanoma.

Laitinen, Tarja, 2006. *Taksi Kabuliin.* Helsinki: Otava.

Mortensen, Greg & Relin, David Oliver, 2006. *Three cups of Tea – One Man's mission to Promote Peace.* London: Penguin.

Mustonen, Ilmari 1997. *Vuorilla kruunatut – Eeva ja Erik Barendsenin marttyyrikertomus.* Ryttylä: Uusi Tie.

Kokkonen, Pekka, 2010. *Poliisista päivää – Pekka Kokkosen blogi (Afganistanista).* Verkkosivu: http://www.poliisilehti.fi/poliisi/blog_pk.nsf

Riikonen, Teuvo V., 2008. *Kabulin taivaan alla – sotilaspapin päiväkirja.* Helsinki: Kotimaa-Yhtiöt & Kirjapaja.

SKJA (Suomalainen kriisinhallintajoukko Afganistanissa), s.a. *Suomalainen kriisinhallintajoukko Afganistanissa – SKJA blogi.* Verkkosivu: <http://www.skja.fi/>

Tiainen, Aija, 2008. Työskentely ulkomailta antaa perspektiiviä. *Poliisi-lehti*, 02/2008, verkkoversio. Saatavilla osoitteessa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/poliisilehti/periodic.nsf/ArchivePage?ReadForm&y=2011>

Virtanen, Rauli, 2010. *Hiljaiset auttajat – suomalaista katastrofityötä Turkin sodasta Haitiin*. Helsinki: WSOY.

Hyödyllisiä tietolähteitä

Afganistanin hallitus:
<http://www.gmic.gov.af/english/index.php>

Afganistanin presidentinkanslia:
<http://president.gov.af/en>

Afganistan Analysts Network:
<http://aan-afghanistan.com/>

Afganistan Cultural Profile – tietoa kulttuurista ja kulttuurielämästä:
<http://www.afghanistan.culturalprofiles.net/>

Afganistan Online – yksityinen verkkosivu, joka tarjoaa informaatiota maasta:
<http://www.afghan-web.com/>

Afganistan Research and Evaluation Unit (AREU):
<http://www.areu.org.af/?Lang=en-US>

Christer Michelsen Institute – norjalainen riippumaton tutkimusinstituutti:
<http://www.cmi.no/afghanistan/>

Cooperation for Peace and Unity (CPAU) – afganistanilainen kansalaisjärjestö:
www.cpau.org.af/

Friedrich-Ebert-Stiftung -ajatushautomon Afganistanin toimisto:
<http://www.fes-afghanistan.org/>

International Council on Security and Development (ICOS) -ajatushautomon Afganistan-ohjelma:
<http://www.icosgroup.net/programs/afghanistan/>

International Crisis Group (ICG):
<http://www.crisisgroup.org/>

ISAF – NATO:n kriisinhallintaoperaatio Afganistanissa:
<http://www.isaf.nato.int/>

Konrad-Adenauer-Stiftung -ajatushautomon Afganistanin toimisto:
<http://www.kas.de/afghanistan/en/>

Maaailmanpankin (World Bank) Afganistan-sivu:
<http://go.worldbank.org/EEXQKXSBO0>

Peace Research Institute Oslo (PRIO):
<http://www.prio.no/>

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:
<http://www.oecd.org/>

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n International Network on Conflict and Fragility (INCAF):
http://www.oecd.org/document/57/0,3746,en_2649_33693550_42113657_1_1_1_1,00.html

**Ulkoasiainministeriön
Afganistan-aiheiset sivustot:**

Global.Finland, kehityskysymykset ja globaalikasvatus: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32308&contentlan=1&culture=fi-FI>

Suomen kehitysyhteistyö Afganistanissa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=67613>

Suomen Suurlähetystö Kabulissa: <http://www.finland.org.af/Public/Default.aspx>

Tietoa Afganistanista: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17246>

YK:n alaiset järjestöt:

Maailman ruokaohjelma (WFP):
<http://www.wfp.org/countries/afghanistan>

YK:n huume- ja rikostoimisto UNODC:
<http://www.unodc.org/>

YK:n kehitysohjelma UNDP:
<http://www.undp.org>

YK:n lastenrahasto UNICEF:
www.unicef.org/

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:
<http://www.unhcr.org/>

YK:n ympäristöohjelma UNEP:
<http://www.unep.org/dnc/Home/tabid/51919/Default.aspx>

KIRJOITTAJAT

Anne Koivula on SaferGlobe Finlandin tutkimusverkoston jäsen. Hän opiskelee kriminologiaa ja sosiologiaa the University of Liverpoolissa.

Harri Lammi on asunut ja työskennellyt Afganistanissa yli 20 vuotta. Hän toimii toimitusjohtajana Talemment Oy:ssä (www.talement.fi), joka pyrkii edistämään organisaatioiden tuottavuutta ja toimivuutta valmentamalla strategiatyöhön, premiumjohtoryhmän kehittämiseen, esimiestäitöihin sekä kansainväliseen työkuulttuuriin. Harrin tavoittaa sähköpostiosoitteesta harri.lammi@talement.fi.

Jarmo Pykälä on SaferGlobe Finlandin perustajajäsen ja sen koordinaattori. Hän on valmistunut sosiologiksi Jyväskylän yliopistosta ja opiskellut rauhantutkimusta Tromssan yliopistossa. Vuosina 2010–2011 hän on toiminut projektitutkijana Rauhanliiton ja SaferGlobe Finlandin Afganistan-hankkeessa selvittäen kansalaisyhteiskunnan keinoja rakentaa rauhaa.

Kaija Pasanen on filosofian tohtori pääalanaan kemia. Hän on työskennellyt Afganistanissa vuodesta 1978 lähtien. Hän on toiminut avustajajärjestöjen ja YK:n palveluksessa, mutta pääasiassa Afganistanin terveysministeriön lääkelaboratorian asiantuntijana ja farmaseuttien kouluttajana. Hän on muun muassa kehittänyt silmäsairauksia parantavia nesteitä. Hänet on palkittu työstään Sayed Jamaluddin Afghani mitalilla vuonna 1991 ja Suomen Leijonan ritarimerkillä vuonna 2003.

Olli Ruohomäki on filosofian tohtori ja toimii neuvonantajana ulkoministeriössä. Hänen vastuualueenaan ovat konfliktit ja yhteiskuntakehitys sekä hauraat valtiot. Hän on kirjoittanut laajasti erilaisia julkaisuja kehityskysymyksistä ja kriisinhallinnasta.

Sari Kouvo on Afganistan Analysts Networkin johtoryhmän jäsen. Hän on työskennellyt aiemmin ohjelmapäällikkönä International Centre for Transitional Justice, tutkijana Amnesty Internationalin parissa, Euroopan unionin Afganistanin-erityisedustajan neuvonantajana sekä tutkijana Göteborgin yliopistossa. Hän on myös työskennellyt stipendiaattina useissa kansainvälisissä ohjelmissa sekä julkaissut laajasti valtionrakentamisesta, oikeusvaltiosta, ihmisoikeuksista, oikeudenmukaisuudesta, sukupuolikielisyksistä sekä Afganistanista.

Tanja Viikki on valmistunut yhteiskuntatieteen maisteriksi Tampereen yliopistosta pääaineenaan kansainvälinen politiikka. Hän työskentelee tällä hetkellä Kriisinhallintakeskus CMC Finlandilla erikoistutkijana. Aiemmin hän on työskennellyt EU:n EULEX Kosovo -oikeusvaltio-operaatiossa politiikkasuunnittelijana. Hän on myös työskennellyt Pakistanissa ja Afganistanissa vuosien 2001 ja 2007 välillä Ulkoasiainministeriön, EU:n erityisedustajan sekä YK:n Afganistanin avustusoperaation (UNAMA) parissa. Nykyisessä työssään hän valmistelee tutkimushanketta turvallisuussektorin reformista Afganistanissa. Hanke arvioi erityisesti suomalaisosaamista Afganistanin turvallisuussektorin reformissa.

Teuvo V Riikonen tunnetaan sekä rehtorina, että kirjailijana. Riikonen työskenteli Afganistanissa sotilaspappina ISAF-joukoissa vuonna 2008 ja kirjoitti ajasta kirjan Kabuln taivaan alla – Sotilaspapin päiväkirja (Kirjapaja).

Timmy Trümpler on SaferGlobe Finlandin jäsen. Hän on valmistunut filosofian maisteriksi Tampereen yliopistosta pääaineenaan historia ja suorittanut humanitaarisen avun jatkotutkinnon NOHA European Master's Programme in International Humanitarian Action Bochumin yliopistossa Saksassa. Hän on työtehtävissään ja opinnoissaan perehtynyt Etelä-Aasian konflikteihin ja Afganistaniin liittyviin kysymyksiin.